នៅចំពោះមុខអង្គបុរេជំនុំជម្រះ

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

ព័ត៌មានពិស្តារអំពីការដាក់ឯកសារ

សំណុំរឿងលេខ: ០០៤/១/០៧-០៩-២០០៩-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស (អ.ប.ជ ៥០)

ភាគីដាក់ឯកសារ: ក្រុមការពារក្តីរបស់អ្នកស្រី អ៊ឹម ចែម

ដាក់ជូន: អង្គបុរេជំនុំជម្រះ

ភាសាដើម: អង់គ្លេស

កាលបរិច្ឆេទឯកសារ: ថ្ងៃទី ១០ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៧

ឯកសារបកប្រែ
TRANSLATION/TRADUCTION
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ (Date): 12-June-2018, 09:13
CMS/CFO: Sann Rada

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ ស្នើឡើងដោយភាគីដាក់ឯកសារ: **សាធារណៈ**

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារដោយ ក.ស.ច.ស ឬ អង្គជំនុំជម្រះ សាធារណៈ/Public

ប្រភេទចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ

ពិនិត្យឡើងវិញចំពោះចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារបណ្តោះអាសន្ន:

ឈ្មោះមន្ត្រីកត់ត្រា:

ហត្ថលេខា:

ចម្លើយតបរបស់អ្នកស្រី អ៊ឹម ចែម ទៅនឹងសារណារបស់ ស.ម.ត.ជ ស្តីពី ជំហរ អ.វ.ត.ក នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជា (D308/3/1/9)

ដាក់ដោយ៖

សហមេធាវី

ប៊ិត ស៊ាងលីម

Wayne JORDASH, QC

ផ្ញើជូន៖

ចៅក្រមអង្គបុរេជំនុំជម្រះ៖

ចៅក្រម ប្រាក់ គឹមសាន

ចៅក្រម BAIK Kang Jin

ចៅក្រម ន័យ ថុល

ចៅក្រម Oivier BEAUVALLET

ចៅក្រម ហួត វុទ្ធី

សហព្រះរាជអាជ្ញា៖

លោកស្រី ជា លាង

លោក Nicholas KOUMJIAN

មេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ទាំងអស់ក្នុងសំណុំរឿង ០០៤/១

I. សេចក្ដីផ្ដើម

១. អ្នកស្រី អ៊ឹម ចែម តាមរយៈសហមេធាវីរបស់អ្នកស្រី ("ក្រុមការពារក្ដី") តទៅនេះ សូមដាក់ជូនចម្លើយតបទៅនឹង*សារណារបស់សហមេធាវីតំណាងដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី អំពីជំហររបស់ អ.វ.ត.ក នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជា* ("សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ")[1] ។ នៅក្នុងសារណា ស.ម.ត.ដ បានជំទាស់នឹងការរកឃើញរបស់ ស.ច.ស ដែលបានលើកឡើងថា "អានុភាពមួយក្នុងចំណោមអានុភាពនានានៃច្បាប់ស្ដីពីការបង្កើត អ.វ.ត.ក គឺ 'មិនរាប់បញ្ចូលយុត្តាធិការបុគ្គល ឬយុត្តាធិការបទល្មើសរបស់តុលាការកម្ពុជាធម្មតា ទៅលើព្រឹត្តិការណ៍នានាដែលស្ថិតនៅក្នុងយុត្តាធិការពេលវេលារបស់ អ.វ.ត.ក ឡើយ'"[2] ។ ស.ម.ត.ដ យល់ថា ដីកាដំណោះស្រាយ "អះអាងថានឹងដកចេញតាមផ្លូវច្បាប់នូវយុត្តាធិការរបស់តុលាការកម្ពុជាធម្មតា ដែលវិនិច្ឆ័យលើឧក្រិដ្ឋកម្ម*ណាមួយ*ក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម រួមទាំងឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងឡាយណាដែលស្ថិតនៅក្រៅយុត្តាធិការដែលមានកម្រិតរបស់ អ.វ.ត.ក ផង"[3] ហើយថា ផ្ទុយពីការរកឃើញរបស់ ស.ច.ស តុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាមានយុត្តាធិការលើឧក្រិដ្ឋកម្មនានា ដែលមិនស្ថិតនៅក្នុងវិសាលភាពនៃ អ.វ.ត.ក[4] ។ ស.ម.ត.ដ បានស្នើ អ.ប.ជ ឱ្យ i) កែតម្រូវការរកឃើញក្នុងដីកាដំណោះស្រាយទាក់ទងនឹងបញ្ហាយុត្តាធិការតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជា[5] និង ii) ប្រកាសថា កម្រិតដែល

---

[1] សារណារបស់សហមេធាវីតំណាងដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី អំពីជំហររបស់ អ.វ.ត.ក នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជា ធ្វើនៅថ្ងៃទី ០៨ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១៧, ឯកសារ **D308/3/1/9** ("សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ") ។ សំណៅបកប្រែជាភាសាខ្មែរនៃសារណានេះ ត្រូវបានដាក់នៅថ្ងៃទី ៣១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១៧ ដូច្នេះ ថិរវេលាសម្រាប់ក្រុមការពារក្ដីត្រូវដាក់ការឆ្លើយតប គឺចាប់ផ្ដើមពីរយៈពេល១០ថ្ងៃ បន្ទាប់ពីថ្ងៃទទួលបានការជូនដំណឹងនៃការដាក់សំណៅបកប្រែឯកសារនេះ ។ *សូមមើល*, សារអេឡិចត្រូនិកពីមន្ត្រីទទួលបន្ទុកផ្នែកកិច្ចការសំណុំរឿង ផ្ញើជូនទៅភាគីនានាក្នុងសំណុំរឿង០០៤/១ ក្រោមចំណងជើងថា៖ "សារណារបស់សហមេធាវីតំណាងដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីអំពីជំហររបស់ អ.វ.ត.ក នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជា" ថ្ងៃទី ៣១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១៧ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ១**) ។

[2] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៣ *ដកស្រង់* ដីកាដំណោះស្រាយ (សំអាងហេតុ) ចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៧, ឯកសារ **D308/3** ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៣ ។

[3] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៣ (សេចក្ដីសង្កត់ធ្ងន់ត្រង់អក្សរទ្រេតនៃសារណាដើម) ។

[4] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៨ ។ *សូមមើលផងដែរ*, សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៩-៣១ ។

[5] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៣ និងកថាខណ្ឌ ៣២ ។

តុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាមានសមត្ថកិច្ចដោះស្រាយលើឧក្រិដ្ឋកម្មពីសម័យខ្មែរក្រហម គឺជាបញ្ហាមួយដែលត្រូវប្រគល់ឱ្យតុលាការជាតិទាំងនោះ សម្រេចដោយខ្លួនឯង[6] ។

២. នៅក្នុងចម្លើយតបនេះ ក្រុមការពារក្ដីជាបឋមសូមបង្ហាញឱ្យឃើញថា អ.ប.ជ មិនមែនជាវេទិកាសមស្របសម្រាប់ស្ដាប់នូវអំណះអំណាងទាំងឡាយណា ដើម្បីទទួលបានការសម្រេចស្ថាពរចំពោះបញ្ហាយុត្តាធិការតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជា លើឧក្រិដ្ឋកម្មដែលកើតមានក្នុងសម័យខ្មែរក្រហមទេ ។ ដូចត្រូវលើកយកមកពិភាក្សាខាងក្រោម កម្មវត្ថុ និងគោលបំណងរបស់ ស.ច.ស នៅក្នុងការរកឃើញដែលរងការជំទាស់នេះ គឺមិនមែនធ្វើឡើងដើម្បីកំណត់ ឬគូសបង្ហាញពីព្រំប្រទល់យុត្តាធិការទាំងនេះឡើយ ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក្ដី ដោយយោងលើប្រវត្តិពាក់ព័ន្ធនៃការចរចា ក៏ដូចជាសេចក្ដីថ្លែងការណ៍ និងការអនុវត្តន៍ជាបន្តបន្ទាប់មកទៀត បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ស.ច.ស បានសន្និដ្ឋានយ៉ាងត្រឹមត្រូវចំពោះករណីដែលថា ប្រទេសកម្ពុជាបានជ្រើសយកជម្រើសដកហូតនូវយុត្តាធិការពីតុលាការសាមញ្ញរបស់ខ្លួន លើឧក្រិដ្ឋកម្មនាសម័យខ្មែរក្រហម ដែលប្រការនេះ គ្មានមូលដ្ឋានអ្វីសម្រាប់ អ.ប.ជ ត្រូវធ្វើការកែតម្រូវដីកាដំណោះស្រាយ ឬធ្វើការប្រកាសសេចក្ដីថ្លែងការណ៍ស្ដីពីទស្សនៈរបស់ខ្លួន ចំពោះបញ្ហាច្បាប់ដែលកំពុងចោទឡើងនេះទេ ។ ដូច្នេះ ក្រុមការពារក្ដីសូមស្នើដោយគោរពដល់ អ.ប.ជ មេត្តាសម្រេចមិនទទួលយកសារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ។ អ.ប.ជ មិនមែនជាវេទិកាតុលាការសមស្របដើម្បីធ្វើការកំណត់សម្រេច ឬក៏ផ្ដល់ការកែតម្រូវដូចដែលបានស្នើសុំនេះឡើយ ។

II. សាវតារ

៣. នៅថ្ងៃទី ១០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ២០១៧ ស.ច.ស បានចេញដីកាដំណោះស្រាយនៃសំណុំរឿង០០៤/១ ដែលមានសំអាងហេតុពេញលេញ ដោយធ្វើការបញ្ជាក់ពីការសម្រេចច្រានចោលនូវរាល់បទចោទប្រកាន់ទាំងអស់ប្រឆាំងនឹងអ្នកស្រី អ៊ឹម ចែម[7] ។ នៅថ្ងៃទី ២៩ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៧ អ.ប.ជ បាន

---

[6] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៣២ ។

[7] ដីកាដំណោះស្រាយ (សំអាងហេតុ) ចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៧, ឯកសារ **D308/3** ។

សម្រេចផ្តល់សិទ្ធិដល់មេធាវី សំ សុគង់ ឱ្យដាក់សារណា "កម្រិតត្រឹមបញ្ហាជាក់លាក់អំពីជំហររបស់ អ.វ.ត.ក នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជា (ផ្នែក ២.១.១ នៃដីកាដំណោះស្រាយ)"[8] ។ នៅថ្ងៃទី ០៨ ខែ សីហា ស.ម.ត.ដ បានដាក់សារណាជាភាសាអង់គ្លេស និងនៅថ្ងៃទី ៣១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១៧ ភាសាខ្មែរត្រូវបានដាក់ដាច់ដោយឡែកពីគ្នា[9] ។

III. ចម្លើយតប

ក. អ.ប.ជ មិនមែនជាវេទិកាសមស្របដើម្បីសម្រេចលើសារណា ស.ម.ត.ដ ទេ

៤. ស.ម.ត.ដ បានលើកឡើងថា "យុត្តាធិការនៃតុលាការកម្ពុជា គឺជាបញ្ហាមួយដែលត្រូវកំណត់ដោយតុលាការកម្ពុជាខ្លួនឯងផ្ទាល់ មិនមែនដោយ អ.វ.ត.ក នោះទេ"[10] ។ តាមការយល់ឃើញរបស់ ស.ម.ត.ដ ការសន្និដ្ឋាននៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយស្តីពីកង្វះយុត្តាធិការនៃតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជា ធ្វើឡើងដើម្បីស្វះស្វែងឱ្យមានការ "ដកយុត្តាធិការចេញពីតុលាការកម្ពុជាធម្មតា តាមរយៈសិទ្ធិអំណាចតុលាការ"[11] ។ ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះ ស.ម.ត.ដ បានស្នើសុំ អ.ប.ជ ឱ្យ "កែតម្រូវការសន្និដ្ឋានរបស់ដីកាដំណោះស្រាយ លើយុត្តាធិការរបស់តុលាការកម្ពុជាធម្មតាចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្ម

---

8 សេចក្តីសម្រេចលើសំណើរបស់សហមេធាវីតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីជាតិ ពាក់ព័ន្ធនឹងការដាក់ចម្លើយតបទៅនឹងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងដីកាដំណោះស្រាយ និងការអញ្ជើញឱ្យដាក់សារណា ចុះនៅថ្ងៃទី ២៩ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៧, ឯកសារ **D308/3/1/8**, ត្រង់កថាខណ្ឌ ១២-១៣ ។

9 ក្រុមការពារក្តីកត់សម្គាល់ឃើញថាសារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រូវបានដាក់ដោយមេធាវីជាតិលោក សំ សុគង់, Emmanuel Jacomy និង Lyma Nguyen (*សូមមើល*, សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់ក្របមុខ ផ្នែក "*ភាគីដាក់ឯកសារ*") ប៉ុន្តែជាក់ស្តែង មានតែមេធាវី សំ សុគង់ ម្នាក់គត់ដែលត្រូវបានផ្តល់សិទ្ធិឱ្យដាក់សារណានេះ ។ *សូមមើល*, សេចក្តីសម្រេចលើសំណើរបស់សហមេធាវីតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីជាតិ ពាក់ព័ន្ធនឹងការដាក់ចម្លើយតបទៅនឹងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងដីកាដំណោះស្រាយ និងការអញ្ជើញឱ្យដាក់សារណា ចុះនៅថ្ងៃទី ២៩ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៧, ឯកសារ **D308/3/1/8**, ត្រង់កថាខណ្ឌ ១២ ["*វាជាផលប្រយោជន៍នៃយុត្តិធម៌ក្នុងការផ្តល់ឱកាសឱ្យសហមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីជាតិបញ្ចេញនូវទស្សនរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលគាត់តំណាងឱ្យ*"] ។ នៅកថាខណ្ឌ១៣ ["*ដោយពិចារណាទៅលើហេតុផលខាងលើ ... អង្គបុរេជំនុំជម្រះស្នើឱ្យសហមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីជាតិដាក់សារណា*"] ។

10 សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៤ ។

11 សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៤ ។

សម័យខ្មែរក្រហម"[12] និងប្រកាសថា កម្រិតដែលតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាមានសមត្ថកិច្ចដើម្បីធ្វើការវិនិច្ឆ័យលើឧក្រិដ្ឋកម្មនាសម័យខ្មែរក្រហម គឺជាបញ្ហាមួយដែលត្រូវកំណត់ដោយតុលាការទាំងនោះ[13] ។

៥. បញ្ហាបឋមគឺថា សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ខ្វះភាពស៊ីសង្វាក់គ្នានៅផ្នែកខាងក្នុង និងនិយាយជាន់ដានគ្នា ។ ម្យ៉ាងទៅ ស.ម.ត.ដ ពោលអះអាងថា អ.វ.ត.ក គ្មានសមត្ថកិច្ចដើម្បីធ្វើការកំណត់បញ្ហាយុត្តាធិការតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជា លើឧក្រិដ្ឋកម្មពីសម័យខ្មែរក្រហមនោះទេ ព្រោះវាជា "បញ្ហាមួយដែលត្រូវកំណត់ដោយតុលាការកម្ពុជាខ្លួនឯងផ្ទាល់ មិនមែនដោយ អ.វ.ត.ក" ឡើយ[14] ។ ម្យ៉ាងទៀតទៅ ស.ម.ត.ដ បានស្នើសុំ អ.ប.ជ ឱ្យធ្វើការកែតម្រូវលើការរកឃើញរបស់ ស.ច.ស ចំពោះបញ្ហានេះ[15] ក្រោមមូលដ្ឋានថា អ.ប.ជ គឺជា "វេទិកាតុលាការតែមួយគត់" ដែលអាចធ្វើដូច្នេះបាន ពីព្រោះ "តុលាការកម្ពុជាសាមញ្ញគ្មានសិទ្ធិពិនិត្យឡើងវិញលើដីកាដំណោះស្រាយនោះទេ"[16] ។

៦. ក្រុមការពារក្តីទទួលស្គាល់ថា មានតែតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាប៉ុណ្ណោះ ដែលអាចកំណត់ក្រោយគេបង្អស់ ពីបញ្ហាដែនយុត្តាធិការរបស់ខ្លួនលើឧក្រិដ្ឋកម្មនានានៅក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម ។ ដូចបានសង្កេតយ៉ាងត្រឹមត្រូវនៅក្នុងសារណា[17] គ្មានខ្សែបន្ទាត់នៃសិទ្ធិអំណាចរវាង អ.វ.ត.ក និងតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាឡើយ[18] ។ "អ.វ.ត.ក គឺជាស្ថាប័នឯករាជ្យ ហើយដំណើរប្រតិបត្តិការរបស់ខ្លួនក៏ឯករាជ្យផងដែរនៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធតុលាការជាតិ ដូច្នេះ អ.វ.ត.ក គ្មាន

---

[12] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៧ ។

[13] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៣២ ។

[14] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៤ ។

[15] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៧ ។

[16] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៧ ។

[17] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៤ ។

[18] *រឿងក្តី កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ "ឌុច" សំណុំរឿងលេខ ០០១/១៨-០៧-២០០៧/អ.វ.ត.ក/អជសដ*, សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំដោះលែងជនជាប់ចោទឱ្យនៅក្រៅឃុំ ចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៩, ឯកសារ E39/5, ត្រង់កថាខណ្ឌ ១២ ។

សមត្ថកិច្ចវិនិច្ឆ័យលើចំណាត់ការរបស់ស្ថាប័នតុលាការផ្សេងឡើយ”[19] ។ ដូច អ.ប.ជ ធ្លាប់បានសន្និដ្ឋានកាលពីពេលកន្លងទៅថាខ្លួន “មិនឃើញមានបទប្បញ្ញត្តិណាមួយ ដែលចែងអំពីការទំនាក់ទំនងរវាង អ.វ.ត.ក ជាមួយស្ថាប័នតុលាការដទៃទៀតក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធតុលាការកម្ពុជាឡើយ”[20] ។ បានសេចក្តីថា អ.ប.ជ មិនមែនជាវេទិកាសមស្របដើម្បីផ្តល់តាមសំណើសុំកែតម្រូវដែលបានស្នើដោយ ស.ម.ត.ជ នោះទេ ។

៧. ម្យ៉ាងវិញទៀត សារណារបស់ ស.ម.ត.ជ បានបកស្រាយខុសនូវកម្មវត្ថុ គោលបំណង និងប្រសិទ្ធិភាពនៃការវិភាគរបស់ ស.ច.ស ចំពោះគោលជំហរ អ.វ.ត.ក នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជា ។ ស.ម.ត.ជ តវ៉ាថា ស.ច.ស មានបំណង “រារាំងតុលាការកម្ពុជាដោយគ្មានលក្ខខណ្ឌ មិនឱ្យអនុវត្តយុត្តាធិការ” លើរាល់ឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងអស់នៃសម័យខ្មែរក្រហម[21] គឺជាការអានមិនត្រឹមត្រូវនូវលក្ខណៈ និងវិសាលភាពនៃដីកាសម្រេចដែលរងការជំទាស់ ។ ស.ច.ស គ្រាន់តែបានសន្និដ្ឋានថាកង្វះយុត្តាធិការនៃតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជា “មិនត្រូវមានឥទ្ធិពលផ្នែកគោលនយោបាយមកលើការអនុវត្តឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់យើង ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងយុត្តាធិការបុគ្គលទេ”[22] ជាបញ្ហាសម្បទាអំណាចមួយដែលមិនត្រូវបាន ស.ម.ត.ជ ជំទាស់តវ៉ាឡើយ ។ ក្នុងន័យនេះ ស.ច.ស មិនមានបំណងសម្រេចជាស្ថាពរលើបញ្ហានានាដែលលើកឡើងដោយ ស.ម.ត.ជ ឬធ្វើយ៉ាងណាដើម្បីសន្មតពីការកាត់បន្ថយ ឬបន្ទច់បង្អាក់យុត្តាធិការតុលាការកម្ពុជានោះទេ ។

៨. ការវិភាគពីគោលជំហរ អ.វ.ត.ក នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជា គឺត្រូវបានធ្វើឡើង “ដើម្បីបង្ហាញ

---

[19] *រឿងក្តី កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ “ឌុច” សំណុំរឿងលេខ ០០១/១៨-០៧-២០០៧/អ.វ.ត.ក/កសចស (អបជ០១)*, សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នរបស់ជនត្រូវចោទ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ “ឌុច” ចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៧, ឯកសារ **C5/45**, ត្រង់កថាខណ្ឌ ១៩ ។

[20] *រឿងក្តី កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ “ឌុច” សំណុំរឿងលេខ ០០១/១៨-០៧-២០០៧/អ.វ.ត.ក/កសចស (អបជ០១)*, សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នរបស់ជនត្រូវចោទ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ “ឌុច” ចុះថ្ងៃទី ០៣ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៧, ឯកសារ **C5/45**, ត្រង់កថាខណ្ឌ ១៧ ។

[21] សារណារបស់ ស.ម.ត.ជ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៦ ។

[22] ដីកាដំណោះស្រាយ (សំអាងហេតុ) ចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៧, ឯកសារ **D308/3** ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៥ ។

អំពីផលវិបាកនៃការសន្និដ្ឋានថា ពុំមានយុត្តាធិការបុគ្គល និងផលប៉ះពាល់អ្វីខ្លះដែលអាចកើតមានចំពោះការអនុវត្តឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ ស.ច.ស នៅពេលសម្រេចលើកលែងការចោទប្រកាន់ក្នុងរឿងក្តីមួយ ដោយផ្អែកលើយុត្តាធិការបុគ្គលតែមួយមុខ"[23] ។ ការសន្និដ្ឋាននេះ គឺត្រូវបានរកឃើញជាមុនដើម្បីអាចឈានដល់ការវាយតម្លៃលើបញ្ហាយុត្តាធិការបុគ្គលបាន ហើយនៅទីបំផុត ធ្វើការបញ្ជាក់ពីដែនកំណត់ផ្អែកតាមលក្ខណៈឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនដែលខ្លួនមាន និងមិនបានសំដៅលើឆន្ទានុសិទ្ធតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាឡើយ[24] ។

៩. ការសំណូមពរណាមួយដែលផ្ទុយពីនេះ គឺជាការដើរចូលទៅក្នុងសភាពមិនប្រាកដប្រជា ។ ស.ម.ត.ដ ជំទាស់ថា អ.ប.ជ គួរតែធ្វើការកែតម្រូវការរកឃើញនានានៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ ព្រោះបើសិនជាមានការអនុវត្តដូច្នេះមែន វានឹងទប់ស្កាត់ "តុលាការកម្ពុជាធម្មតាយ៉ាងច្បាស់លាស់មិនឱ្យដោះស្រាយដោយខ្លួនឯង មិនថាតុលាការទាំងនេះអាចអនុវត្តយុត្តាធិការ[លើខ្មែរក្រហម]ក្នុងរយៈពេលនេះ បានឬអត់នោះទេ"[25] ។ ស.ម.ត.ដ អះអាងថា "តុលាការកម្ពុជា*អាច*សម្រេចថា រដ្ឋធម្មនុញ្ញឆ្នាំ១៩៩៣ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាអនុញ្ញាតឱ្យ ឬក៏សឹងតែតម្រូវឱ្យមានការប្រើប្រាស់ដោយផ្ទាល់ នូវបទល្មើសដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់ក្រោមច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌទំនៀមទំលាប់អន្តរជាតិសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម"[26] "*អាច* ... សម្រេចអនុញ្ញាតឱ្យមានការកាត់ទោសចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដោយផ្អែកលើបទប្បញ្ញត្តិនានា ... ដែលត្រូវបានអនុម័តបន្ទាប់ពីមានការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះ"[27] ឬថា "[តទៅថ្ងៃមុខ] កម្ពុជា*សឹងតែអាច*អនុម័តច្បាប់បន្ថែមដែលផ្តល់យុត្តាធិការកាន់តែច្បាស់លាស់បន្ថែមទៀតដល់តុលាការជាតិរបស់ខ្លួន លើឧក្រិដ្ឋកម្មក្នុង

---

23 ដីកាដំណោះស្រាយ (សំអាងហេតុ) ចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៧, ឯកសារ **D308/3** ត្រង់កថាខណ្ឌ ១១ ។

24 ស.ច.ស មានឆន្ទានុសិទ្ធិទូលំទូលាយបំផុតក្នុងការកំណត់អំពីលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃយុត្តាធិការបុគ្គលនៅ អ.វ.ត.ក ។ *សូមមើល*, ទឡ្ហីករណ៍របស់ក្រុមការពារក្តីនៅក្នុងចម្លើយតបរបស់ខ្លួនទៅនឹងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាដំណោះស្រាយ (សំអាងហេតុ) ដែលធ្វើនៅថ្ងៃទី ២២ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១៧, ឯកសារលេខ **D308/3/1/11** ត្រង់កថាខណ្ឌ ១០-១៥ ។

25 សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៣១ ។

26 សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៣១ (សង្កត់ន័យបន្ថែមត្រង់អក្សរទ្រេត) ។

27 សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៣១ (សង្កត់ន័យបន្ថែមត្រង់អក្សរទ្រេត) ។

សម័យខ្មែរក្រហម"[28] ។ ដូចដែល អ.ប.ជ បានរម្លឹកជាច្រើនលើកច្រើនសារមករួចមកហើយថា មិនមានការតម្រូវឱ្យ អ.ប.ជ ធ្វើការពិចារណា ឬផ្តល់មតិយោបល់ណែនាំជាពិសេសលើស្ថានការណ៍បែបមិនប្រាកដប្រជាដូច្នោះទេ[29] ។ វាមិនមែនជាមុខងាររបស់ អ.ប.ជ ក្នុងការផ្តល់ហេតុផលតាមស្ថានការណ៍ដែលបង្ហាញដោយ ស.ម.ត.ដ ចំពោះករណីដែលថាតើប្រទេសកម្ពុជាអាច ឬ មិនអាច ក្នុងការសម្រេចពីការអនុវត្តយុត្តាធិការលើឧក្រិដ្ឋកម្មក្នុងសម័យខ្មែរក្រហមនៅពេលអនាគតនោះឡើយ ។

១០. នៅក្នុងបរិបទនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍លើដីកាដំណោះស្រាយ បញ្ហាតែមួយគត់ដែលនាំឱ្យ អ.ប.ជ ធ្វើការពិចារណា គឺថាតើ ស.ច.ស មានកំហុសដែរឬទេ ដោយសន្និដ្ឋានថាការអនុវត្តឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ពួកគាត់មិនត្រូវបានប៉ះពាល់ដោយគោលនយោបាយទូទៅណាមួយ ទាក់ទងនឹងយុត្តាធិការតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាលើឧក្រិដ្ឋកម្មពាក់ព័ន្ធ ។ ទោះបីជា ស.ច.ស មានកំហុសក្នុងការសន្និដ្ឋានថាតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាខ្វះយុត្តាធិការក៏ដោយ ក៏បន្ទុកធ្ងន់នៃការរកឃើញរបស់ពួកគាត់ គឺថាតើតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាមានយុត្តាធិការ ឬមិនមានឥទ្ធិពលដល់ការអនុវត្តនូវឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនដូចម្តេចខ្លះទាក់ទងនឹងបញ្ហាយុត្តាធិការបុគ្គល ។ ស.ម.ត.ដ ហាក់ដូចជាមិនបានបង្ហាញពីការជំទាស់ទៅនឹងការរកឃើញនេះទេ ឬក៏ធ្វើការបង្ហាញឱ្យឃើញថាការរកឃើញទាក់ទងនឹងការអនុវត្តរបស់ប្រទេសកម្ពុជានៅលើសិទ្ធិអធិបតេយ្យភាពរបស់ខ្លួន បាននាំឱ្យ ស.ច.ស មានកំហុសឆ្គងណាមួយដែលអាចយកមកវិនិច្ឆ័យបានតាមសំណើដែលខ្លួនបានស្នើ ។

---

[28] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៣១ (សង្កត់ន័យបន្ថែមត្រង់អក្សរទ្រេត) ។

[29] *សូមមើល*, សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ យឹម ទិត្យ ប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចបដិសេធសំណើរបស់គាត់សុំការបំភ្លឺ ចុះថ្ងៃទី ១៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៤, ឯកសារលេខ **D205/1/1/2** ត្រង់កថាខណ្ឌ ៨; សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ យឹម ទិត្យ ជំទាស់ទៅនឹងការបំភ្លឺរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិ អំពីសុពលភាពនៃដីកាកោះដែលចេញដោយសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតតែម្នាក់ ចុះថ្ងៃទី ០៤ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១៤, ឯកសារលេខ **D212/1/2/2** ត្រង់កថាខណ្ឌ ៦; សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ តា អាន ប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចបដិសេធសំណើរបស់គាត់ស្នើសុំព័ត៌មានទាក់ទងនឹងករណីខ្វែងយោបល់គ្នា របស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ថ្ងៃទី ០៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣ ចុះថ្ងៃទី ២២ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៥, ឯកសារលេខ **D208/1/1/2** ត្រង់កថាខណ្ឌ ៨ ។

១១. សរុបសេចក្តីមក ប្រសិនបើមានពេលណាមួយដែលតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជា អនាគតទៅគិតថា ខ្លួនមានសមត្ថកិច្ចកាត់ទោសលើឧក្រិដ្ឋកម្មពីសម័យខ្មែរក្រហមដែលស្ថិតនៅក្រៅវិសាលភាពនៃ អ.វ.ត.ក ក៏តុលាការកម្ពុជាទាំងនេះ មិនត្រូវបានចងកាតព្វកិច្ចភ្ជាប់នឹងការវិភាគរបស់ ស.ច.ស ក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ និងក៏មិនត្រូវបានចងកាតព្វកិច្ចធ្វើការបញ្ឈប់នីតិវិធីរបស់ខ្លួនដោយសារតែការអំពាវនាវរបស់ អ.ប.ជ លើបញ្ហានេះដែរ ។ ទោះក្នុងករណីណាក៏ដោយ ដូចដែលនឹងត្រូវបានលើកជាអំណះអំណាងនៅក្នុង **ផ្នែក ខ** ខាងក្រោម ស្របនឹងសិទ្ធិអធិបតេយ្យរបស់ខ្លួនក្នុងការកំណត់យុត្តាធិការរបស់តុលាការសាមញ្ញលើឧក្រិដ្ឋកម្មនានា នេះគឺជាការចង្អុលបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ពីសំណាក់ប្រទេសកម្ពុជាចំពោះការដែលខ្លួនបានសម្រេចថា តុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាមិនមានយុត្តាធិការលើឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងអស់នៅសម័យខ្មែរក្រហមឡើយ ។ ក្រុមការពារក្តីយល់ឃើញថា រាល់ការអន្តរាគមន៍ដោយ អ.ប.ជ តាមរបៀបដែល ស.ម.ត.ដ បានខ្នះខ្នែងធ្វើការស្នើសុំ អាចប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិអធិបតេយ្យភាពរបស់កម្ពុជា ចំពោះការកំណត់ថាតុលាការសាមញ្ញរបស់ ខ្លួន ខ្វះយុត្តាធិការដើម្បីធ្វើការស៊ើបអង្កេត និងកាត់ទោសលើឧក្រិដ្ឋកម្មនាសម័យខ្មែរក្រហម ។

ខ. ស.ច.ស បានសន្និដ្ឋានយ៉ាងត្រឹមត្រូវថាតុលាការធម្មតារបស់កម្ពុជាខ្វះយុត្តាធិការលើឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងអស់ពីសម័យខ្មែរក្រហម

១២. ស.ម.ត.ដ បានជំទាស់ថា ការអានជាទូទៅនូវឯកសារមូលដ្ឋាននានារបស់ អ.វ.ត.ក នាំឱ្យទាញការសន្និដ្ឋានបានថា តុលាការធម្មតារបស់កម្ពុជាមានយុត្តាធិការលើឧក្រិដ្ឋកម្មដែលស្ថិតនៅក្រៅវិសាលភាពនៃ អ.វ.ត.ក[30] ។ ស.ម.ត.ដ យល់ឃើញថា ការបកស្រាយរបស់ ស.ច.ស ចំពោះកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ អ.វ.ត.ក រត់បញ្ច្រាសគ្នាជាមួយនឹងកម្មវត្ថុ និងគោលបំណងរបស់ខ្លួន[31] ពីព្រោះវាធ្វើឱ្យកម្ពុជាបាត់បង់នូវសិទ្ធិផ្តាច់មុខ ក្នុងការក្នុងការកាត់ទោសអតីតសមាជិកខ្មែរក្រហម

[30] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៨ ។ *សូមមើលផងដែរ*, សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៩-៣១ ។

[31] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១០-១៥ ។

លើឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងអំឡុងនៃរបបនេះ[32] ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ដូចដែលនឹងត្រូវបានបង្ហាញនៅខាងក្រោមនេះ ក្រុមការពារក្តីយល់ឃើញថា រាល់ប្រភពឯកសារពិភាក្សាសំខាន់ៗទាំងអស់ ផ្តល់ការគាំទ្រការរកឃើញរបស់ ស.ច.ស នៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ ។

១៣. ក្រុមការពារក្តីយល់ស្របថា ជាគោលការណ៍រដ្ឋមានយុត្តាធិការចម្បងលើឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងឡាយណាដែលបានប្រព្រឹត្តនៅលើទឹកដីរបស់ខ្លួន[33] ហើយក៏យល់ស្របដែរថា គ្មានបទប្បញ្ញត្តិណាមួយនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ អ.វ.ត.ក បញ្ជាក់បដិសេធពីការបោះបង់នូវយុត្តាធិការតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាឱ្យបានច្បាស់លាស់ លើឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម ដែលស្ថិតនៅក្រៅដែនវិសាលភាពនៃ អ.វ.ត.ក នោះទេ[34] ។ បើទោះជាយ៉ាងដូច្នេះក៏ដោយចុះ ក៏ការអះអាងបន្ថែមផ្សេងទៀតរបស់ ស.ម.ត.ដ មិនអើពើនឹងការមើលឃើញរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាដែលបានបញ្ជាក់អំឡុងពេលចរចាដើម្បីបង្កើត អ.វ.ត.ក ក៏ដូចជាការធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ និងការអនុវត្តជាបន្តបន្ទាប់ គឺជាភស្តុតាងផ្ទុះបញ្ជាំងពីគោលបំណងដូច្នេះ ។

i. ស្ថាប័នរដ្ឋនានារបស់កម្ពុជាបានប្រើសិទ្ធិអធិបតេយ្យភាពរបស់ខ្លួន

១៤. ប្រទេសមួយដែលមានអធិបតេយ្យភាព មានអំណាចក្នុងការអនុវត្តសិទ្ធិរបស់ខ្លួនដើម្បីសម្រេចលើការកាត់ទោស ដោយពិចារណាទៅលើកត្តាមួយចំនួន ដូចជា ការផ្សះផ្សាជាតិ ស្ថិរភាពនយោបាយ ឬផលប្រយោជន៍យុត្តិធម៌ ។ អំណាចរបស់រដ្ឋក្នុងការអនុវត្តនូវយុត្តាធិការលើរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ "គឺវាស្ថិតនៅក្នុងអធិបតេយ្យភាពរបស់ខ្លួន"[35] ។ សេចក្តីសម្រេចនានាលើបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌថ្នាក់ជាតិ ត្រូវបានត្រួតពិនិត្យមើលដោយរដ្ឋជាម្ចាស់ប្រទេស "ជាប្រវត្តិសាស្ត្រ ... វាជាការ

[32] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១០-១២ ។

[33] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១១ ។

[34] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១០ ។

[35] *រឿងក្តី the S.S. "Lotus" (ប្រទេសបារាំង ទល់នឹង តួកគី),* (ការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ P.C.I.J ឆ្នាំ១៩២៧), សាលដីកាលេខ: ០៩ ចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩២៧, ត្រង់ទំព័រ ១៩ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ២**) ។

អនុវត្តន៍នូវអធិបតេយ្យភាពជាតិមួយ”[36] ។ រដ្ឋមួយ ត្រូវបានផ្តល់សម្បទាដើម្បីឱ្យធ្វើការ “អនុម័តនូវគោលការណ៍ទាំងឡាយដែលខ្លួនយល់ថាវាមានភាពល្អប្រសើរ និងសមស្របបំផុត” សម្រាប់ប្រទេសជាតិ[37] ។

១៥. ខណៈដែលច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ អាចអនុញ្ញាតឱ្យរដ្ឋមួយធ្វើការកាត់ទោសលើបទល្មើសអន្តរជាតិក៏ដោយ ប៉ុន្តែនៅរាល់ករណីទាំងអស់ ច្បាប់នេះមិនបានតម្រូវឱ្យរដ្ឋមានកាតព្វកិច្ចត្រូវតែកាត់ទោសលើឧក្រិដ្ឋកម្មនានា រួមទាំងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនោះទេ[38] ។ មូលដ្ឋានទាំងឡាយ សម្រាប់ការអនុវត្តយុត្តាធិការគួរតែមានភាពទូលំទូលាយគ្រប់គ្រាន់ និងមានប្រសិទ្ធភាពដើម្បីធានាថា រដ្ឋមួយដែលមានអធិបតេយ្យភាពក្នុងការនាំខ្លួនជនណាក៏ដោយមកផ្តន្ទាទោសនៅចំពោះមុខតុលាការជាតិរបស់ខ្លួន ដោយមិនខ្វល់ថាជនទាំងនោះមានជាតិសាសន៍អ្វីឡើយ[39] ។

---

[36] អត្ថបទរៀបរៀងឡើងដោយ C. Bassiouni, *សេចក្តីណែនាំអំពីច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ* (បោះពុម្ពលើកទីពីរ ដោយ Martinus Nijhoff ឆ្នាំ ២០១២) ត្រង់ទំព័រ ៥០៩ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ៣**) ។

[37] *រឿងក្តី the S.S. “Lotus” (ប្រទេសបារាំង ទល់នឹង តួកគី),* (ការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ P.C.I.J ឆ្នាំ១៩២៧), សាលដីកាលេខ: ០៩ ចុះថ្ងៃទី ០៧ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩២៧, ត្រង់ទំព័រ ១៩ ។

[38] *រឿងក្តី* R *ទល់នឹង Bow Street Stipendiary Magistrate និងអ្នកផ្សេងទៀត, ex parte Pinochet Ugarte* (ដោយអង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ និងការធ្វើអន្តរាគមន៍មួយចំនួនទៀត) [ឆ្នាំ១៩៩៨] ៤ ទាំងអស់ ER 897, ត្រង់ទំព័រ ៩២៩-៣០ (រៀបរៀងដោយ Lord Lloyd នៃ Berwick) [“ពន្លឺបន្ថែមទៀតត្រូវបានស្តែងឡើងតាមរយៈការអនុវត្តរបស់រដ្ឋដោយការអនុម័តយ៉ាងទូលំទូលាយនូវការលើកលែងទោសចំពោះជនដែលបានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ ... មួយចំនួននៃជនទាំងនេះ បានទទួលការផ្តល់ការលើកលែងទោសតាមរយៈអង្គការសហប្រជាជាតិ ដែលទង្វើនេះ គឺជាមធ្យោបាយមួយដើម្បីស្តារឡើងវិញនូវសន្តិភាព និងរដ្ឋាភិបាលប្រជាធិបតេយ្យ ។ ... ការនេះ មិនត្រូវបានធ្វើការជំទាស់ឡើយថាការលើកលែងទោសទាំងនេះ គឺវាផ្ទុយពីច្បាប់អន្តរជាតិដោយហេតុផលនៃការបរាជ័យក្នុងការកាត់ទោសជនដែលម្នាក់ៗនោះទេ ។ ... ការអនុវត្តរបស់រដ្ឋដូច្នេះ មិនគាំទ្រនូវការមានកាតព្វកិច្ចធ្វើបត្យាប័ន ឬកាត់ទោស គ្រប់ករណីទាំងអស់នោះឡើយ”] (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ៤**) ។

[39] *សូមមើល,* អនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវ ដើម្បីធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវស្ថានភាពអ្នករងរបួស និងអ្នកជំងឺក្នុងកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធនៅសមរភូមិ (អនុម័តថ្ងៃទី ១២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៤៩ ចូលជាធរមាន នៅថ្ងៃទី ២១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ១៩៥០), វ៉ុល ៧៥ លេខសម្គាល់: UNTS 31 ត្រង់មាត្រា ៤៩ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ៥**) ។ អនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវ ដើម្បីធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវស្ថានភាពអ្នករងរបួស អ្នកជំងឺ និងជនរងគ្រោះដោយលិចកប៉ាល់នៅក្នុងកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធនៅតំបន់សមុទ្រ (អនុម័តថ្ងៃទី ១២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៤៩ ចូលជាធរមាន នៅថ្ងៃទី ២១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ១៩៥០), វ៉ុល ៧៥ លេខសម្គាល់: UNTS 85 ត្រង់មាត្រា ៥០ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ៦**) ។ អនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវ

ការពិតដែលរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានជ្រើសប្រើប្រាស់នូវអធិបតេយ្យភាព និងជំរុញឱ្យមានការអនុវត្តច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌរបស់ខ្លួនតាមរយៈការចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក ដែលនាំឱ្យមានការបង្កើត អ.វ.ត.ក ក៏ទង្វើនេះមិនមែនជាការបង្កើនកាតព្វកិច្ច (ហួសពីអ្វីដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់ ឬច្បាប់អនុសញ្ញា) សម្រាប់កម្ពុជាដែរ ។ នឹងគ្មានការសន្មតទេថាប្រទេសកម្ពុជាបាន ឬមិនបានអនុវត្តសិទ្ធិអធិបតេយ្យភាពរបស់ខ្លួនត្រឹមត្រូវ នៅពេលសម្រេចទប់ស្កាត់មិនឱ្យបន្តការកាត់ទោសបន្ថែមទៀត ចំពោះបទល្មើសដែលកើតឡើងនៅសម័យខ្មែរក្រហម ។ ដូចដែលត្រូវបានគេទទួលស្គាល់នៅក្នុងស្ថានការណ៍ក្រោយមានជម្លោះ ទម្រង់នៃការកាត់ទោសលើបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ គ្រាន់តែជាផ្នែកមួយប៉ុណ្ណោះនៃ "ដំណើរការរបស់ប្រទេសមួយ ... [ក្នុងការ]ផ្សះផ្សាជាតិ"[40] ។ ជាការពិតណាស់ "សង្គមទាំងឡាយដែលទើបងើបចេញពីការគ្រប់គ្រងដ៏ឃោរឃៅ ជម្លោះស៊ីវិល និងសង្គ្រាមបានប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រ ព្រមទាំងរបៀបខុសៗគ្នាតាមរយៈការអនុវត្តបែបគ្មានការកាត់ទោស និងជម្រើសប្រើផ្លូវច្បាប់ ហើយជាវិធីសាស្ត្រដែលបំពេញនូវបំណងដើម្បីសម្រេចបាននូវយុត្តិធម៌ក្រោយជម្លោះ"[41] ។ ការទទួលស្គាល់បែបនេះ ហាក់ដូចជាបានផ្ដល់ជាមូលដ្ឋានគ្រឹះសម្រាប់វិធីសាស្ត្ររបស់កម្ពុជា ដែលស្វះស្វែងឱ្យមានដំណើរការ

ទាក់ទិនទៅនឹងការប្រព្រឹត្តចំពោះឈ្លើយសឹក (អនុម័តថ្ងៃទី ១២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៤៩ ចូលជាធរមាន នៅថ្ងៃទី ២១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ១៩៥០), វ៉ុល ៧៥ លេខសម្គាល់: UNTS 135 ត្រង់មាត្រា ១២៩ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ៧**) ។ អនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវ ទាក់ទងនឹងការការពារជនស៊ីវិលក្នុងពេលមានសង្គ្រាម (អនុម័តថ្ងៃទី ១២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៤៩ ចូលជាធរមាន នៅថ្ងៃទី ២១ ខែ តុលា ឆ្នាំ ១៩៥០), វ៉ុល ៧៥ លេខសម្គាល់: UNTS 287 ត្រង់មាត្រា ១៤៦ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ៨**) ។ ពិធីសារបន្ថែម I ទៅលើអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវ ដែលធ្វើនៅថ្ងៃទី ១២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ១៩៤៩, និងដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការការពារជនរងគ្រោះនៃជម្លោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិ (អនុម័តថ្ងៃទី ៨ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៧៧ ចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី ៧ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៧៨), វ៉ុល 1125 លេខសម្គាល់៖ UNTS 3 មាត្រា ៨៦ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ៩**) ។

[40] អត្ថបទរៀបរៀងឡើងដោយ M.W. Hanna, *ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ - លេខ III* ស្ដីពី: ការអនុវត្តអន្តរជាតិ (ដោយ M. Cherif Bassiouni បោះពុម្ពលើកទី៣៖ Martinus Nijhoff ឆ្នាំ២០០៨), ជំពូក ៣.២, ទិដ្ឋភាពទូទៅផ្នែកប្រវត្តិសាស្ត្រនៃការកាត់ទោសថ្នាក់ជាតិលើឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ ត្រង់ទំព័រ ៣០០ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខលេខ ១០**) ។

[41] អត្ថបទរៀបរៀងឡើងដោយ M.W. Hanna, *ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ - លេខ III* ស្ដីពី: ការអនុវត្តអន្តរជាតិ (ដោយ M. Cherif Bassiouni បោះពុម្ពលើកទី៣៖ Martinus Nijhoff ឆ្នាំ២០០៨), ជំពូក ៣.២, ទិដ្ឋភាពទូទៅផ្នែកប្រវត្តិសាស្ត្រនៃការកាត់ទោសថ្នាក់ជាតិលើឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ ត្រង់ទំព័រ ៣០០-០១ ។

កាត់ទោសលើបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌក្នុងកម្រិតមួយ តាមរយៈ អ.វ.ត.ក ហើយស្របពេលជាមួយគ្នា ប្រើប្រាស់នូវធនធានដែលនៅសល់ និងមានកម្រិតរបស់ខ្លួនក្នុងការបន្តគម្រោងកម្មវិធីផ្តល់ការអប់រំ និងសកម្មភាពគាំទ្រជនរងគ្រោះ ដើម្បីស្តារនីតិសម្បទាទាក់ទងនឹងអតីតកាលសោកនាដកម្មដែលខ្លួនបានទទួលរង[42] ។

ii. សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ ស.ច.ស ស្របជាមួយនឹងប្រវត្តិនៃការចរចារបស់ អ.វ.ត.ក

១៦. ស.ម.ត.ដ ក៏បានអះអាងថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ ស.ច.ស ដែលថាតុលាការធម្មតារបស់កម្ពុជាខ្វះយុត្តាធិការលើឧក្រិដ្ឋកម្មនាក្នុងសម័យខ្មែរក្រហមទាំងអស់ វាផ្ទុយទៅនឹងស្ថានការណ៍នានាដែលមាននៅក្នុងការបញ្ចប់កិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ អ.វ.ត.ក[43] ។ ចំណុចជាក់លាក់ ស.ម.ត.ដ យល់ថាមានប្រភពសំខាន់ៗជាច្រើន គាំទ្រអំណះអំណាងរបស់ពួកគេដែលថាតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាមានយុត្តាធិការលើឧក្រិដ្ឋកម្មនាសម័យខ្មែរក្រហម ហើយថា "ការបកស្រាយរបស់ ស.ច.ស នាំឱ្យមានលទ្ធផលកាន់តែមិនច្បាស់លាស់ថែមទៀត ដោយបង្កើតការលើកលែងទោសជាទូទៅក្នុងការរំលោភលើកម្មវត្ថុ និងគោលបំណងនៃច្បាប់ស្តីពីការបង្កើត អ.វ.ត.ក"[44] ។ ផ្ទុយទៅវិញក្រុមការពារក្តីយល់ឃើញថា រាល់ប្រភពឯកសារពិភាក្សាសំខាន់ៗទាំងអស់ពាក់ព័ន្ធនឹងប្រវត្តិនៃការចរចារបស់ អ.វ.ត.ក ដែលនឹងត្រូវពិភាក្សាខាងក្រោម ផ្តល់ការគាំទ្រយ៉ាងខ្លាំងក្លាដល់ការអះអាង

---

[42] *សូមមើលជាឧទាហរណ៍,* មជ្ឈមណ្ឌលសន្តិភាពអន្លង់វែង ("ជាគំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា និងក្រសួងទេសចរណ៍ បង្កើតឡើងដើម្បី ឧទ្ទិសដល់ការចងចាំ ការផ្សះផ្សា និងការកសាងសន្តិភាព ហើយនឹងសម្រេចនូវបំណងទាំងនេះ តាមរយៈការសិក្សាអំពីសន្តិភាព និងការអប់រំពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍"), អាចចូលមើលបាននៅ: http://www.d.dccam.org/Projects/AVPC/avpc.htm); វិទ្យាស្ថានស្ពឺកវិត ("សារមន្ទីរនៃការចងចាំ, ការស្រាវជ្រាវព្រមទាំងជាមជ្ឈមណ្ឌលអភិវឌ្ឍន៍គោលនយោបាយជាតិ និងសាលាសិក្សាពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ជម្លោះ និងសិទ្ធិមនុស្ស"), អាចចូលមើលបាននៅ: http://www.cambodiasri.org/about) ។ *សូមមើល,* អត្ថបទស្រាវជ្រាវរបស់ J. D. Ciorciari និង J. Ramji-Nogales ស្តីពី 'មេរៀនពីបទពិសោធន៍កម្ពុជាដោយសេចក្តីពិតនិងការផ្សះផ្សា' ដោយ: Buffalo Human Rights Law Review ធ្វើនៅខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១២, អាចចូលមើលបាននៅទំព័រ ២០-២៥ (ពិពណ៌នាពីគម្រោងអប់រំសាធារណៈ ស្តីពីការសន្ទនាក្នុងសហគមន៍ និងពិធីបុណ្យរំឭកការចងចាំ និងពិធីបុណ្យសាធារណៈដទៃទៀត) (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ១១**) ។

[43] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១៧-២៥ ។

[44] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១៣-១៥ ។

ពីការដែលប្រទេសកម្ពុជាបានសម្រេចធ្វើការដាក់កម្រិតតុលាការសាមញ្ញរបស់ខ្លួន និងដកហូត យុត្តាធិការថ្នាក់ជាតិចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងអស់នាសម័យខ្មែរក្រហម ។

១៧. ដំបូង សំណើសុំជំនួយរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា[45] គឺជាសញ្ញាច្បាស់លាស់មួយនៃការទទួលស្គាល់ពីកម្ពុជាថា តុលាការរបស់ខ្លួនខ្វះសមត្ថភាពពាក់ព័ន្ធ និងការបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់នៃការអនុវត្តសិទ្ធិអធិបតេយ្យលើការកម្រិតតុលាការសាមញ្ញរបស់ខ្លួន និងដកយុត្តាធិការថ្នាក់ជាតិលើរាល់ឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងអស់នៅសម័យខ្មែរក្រហម ។

១៨. ទីពីរ ស.ម.ត.ដ បានដកស្រង់នូវរបាយការណ៍ឆ្នាំ១៩៩៧ របស់គណៈកម្មាធិការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា (“របាយការណ៍របស់លោក Hammarberg”)[46] ដោយចោទឡើងថា របាយការណ៍នេះបានចងក្រងឯកសារបង្ហាញពីការព្រួយបារម្ភយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរលើបញ្ហា “និទណ្ឌភាពដែលនៅតែបន្តលើអំពើឃោរឃៅដែលបានប្រព្រឹត្តដោយខ្មែរក្រហម”[47] និងបានអំពាវនាវដល់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាឱ្យធ្វើការផ្តន្ទាទោសនូវរាល់ “ជនទាំងអស់ដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស”[48] គឺជាការអះអាងដោយកាត់យល់ខុស ។ របាយការណ៍របស់លោក Hammarberg ត្រូវបានចេញផ្សាយរយៈពេលប្រាំមួយ(៦)ខែ មុនការដាក់សំណើសុំជំនួយរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាទៅកាន់អង្គការសហប្រជាជាតិសម្រាប់ធ្វើការកាត់ទោសជនដែលដល់ខ្មែរក្រហម ពោលគឺនៅចំពេល

---

[45] *សូមមើល*, លិខិតចុះថ្ងៃទី ២១ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៩៧ ពីនាយករដ្ឋមន្ត្រីទី១ និងនាយករដ្ឋមន្ត្រីទី២ នៃប្រទេសកម្ពុជា ផ្ញើជូនអគ្គលេខាធិការនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ, ឯកសារអង្គការសហប្រជាជាតិលេខ A/51/930 S/1997/488 ថ្ងៃទី ២១ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៩៧ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ១២**) ។

[46] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១៨ ។

[47] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១៨ *យោងទៅលើ* “របាយការណ៍ពីតំណាងពិសេសរបស់អគ្គលេខាធិការ [អង្គការសហប្រជាជាតិ]សម្រាប់សិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា លោក តូម៉ាស ហាម៉ាប៊ឹក (Thomas Hammarberg) ដែលបានដាក់ជូនតាមសេចក្តីសម្រេចរបស់មហាសន្និបាតលេខ 1996/54,” ឯកសារអង្គការសហប្រជាជាតិលេខ E/CN.4/1997/85 ធ្វើថ្ងៃទី ៣១ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៩៧ (“របាយការណ៍របស់លោក Hammarberg”) កថាខណ្ឌ ៧ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខទី ១៣**) ។

[48] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ កថាខណ្ឌ ១៨ *ដោយយោងទៅលើ* របាយការណ៍របស់លោក Hammarberg កថាខណ្ឌ ៨ ។

ដែលមានការពិភាក្សាអំពីការបង្កើត អ.វ.ត.ក មិនទាន់ត្រូវបានចាប់ផ្តើមនៅឡើយ[49] ។ ម្យ៉ាងទៀត ទោះបីរបាយការណ៍នេះអាចជាភស្តុតាងបង្ហាញពីចេតនារបស់កម្ពុជាទាក់ទងនឹង អ.វ.ត.ក ក៏ដោយ[50] ការពិនិត្យឱ្យកាន់តែកៀកលើបញ្ហានេះ បង្ហាញឱ្យឃើញពីកម្សោយនៃការអះអាងដែលបានលើកឡើង ។ ផ្នែកដែលត្រូវបានដកស្រង់ មិនស្ថិតក្នុងសុពលភាពនៃយុត្តាធិការពេលវេលារបស់ អ.វ.ត.ក នោះទេ ប៉ុន្តែវាទាក់ទងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តទៅនៅក្រោយសម័យខ្មែរក្រហម ជាអំឡុងពេលដែលតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាមានយុត្តាធិការលើ[51] ។

១៩. ទីបី ការយោងសេចក្តីរបស់ ស.ម.ត.ដ ពីក្នុងឯកសារអង្គការសហប្រជាជាតិនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់មហាសន្និបាតលេខ ៥២/១៣៥ ដែលបានអនុម័តដើម្បី "ដោះស្រាយស្ថានការណ៍សិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា និងដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងសំណើសុំជំនួយរបស់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា" ក្នុងការនាំខ្លួនខ្មែរក្រហមមកធ្វើការវិនិច្ឆ័យទោស[52] ត្រូវតែធ្វើការពិនិត្យដោយប្រុងប្រយ័ត្នផងដែរ ។ ផ្ទុយពីការថ្លែងរបស់ ស.ម.ត.ដ[53] មហាសន្និបាតមិនបានអំពាវនាវឱ្យរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាធ្វើការកាត់ទោសជនដែលដល់ខ្មែរក្រហមទាំងអស់ឡើយ ។ ផ្ទុយទៅវិញ សេចក្តីសម្រេចរបស់មហាសន្និបាត

---

49 *សូមមើល*, លិខិតចុះថ្ងៃទី ២១ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៩៧ ពីនាយករដ្ឋមន្ត្រីទី១ និងនាយករដ្ឋមន្ត្រីទី២ នៃប្រទេសកម្ពុជា ផ្ញើជូនអគ្គលេខាធិការនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ, ឯកសារអង្គការសហប្រជាជាតិលេខ A/51/930 S/1997/488 ថ្ងៃទី ២១ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ១៩៩៧ ។

50 សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១៨ ។

51 របាយការណ៍នេះ បានបង្ហាញពីការព្រួយបារម្ភយ៉ាងខ្លាំងចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តដោយពួកខ្មែរក្រហម *បន្ទាប់ពីការដួលរលំ*នៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ (ពោលគឺនៅក្រោយពីវិសាលភាពពេលវេលាពាក់ព័ន្ធ ទាក់ទងនឹងសារណារបស់ ស.ម.ត.ដ នេះ) និងទៅលើនិទណ្ឌភាពនៃជនដែលបានរំលោភបំពានសិទ្ធិមនុស្ស "ជាពិសេស សមាជិកកងទ័ព ប៉ូលីស និងកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធផ្សេងៗទៀត" ។ *សូមមើល*, របាយការណ៍របស់លោក Hammarberg, ត្រង់កថាខណ្ឌ ៧១ ។ *សូមមើលផងដែរ, អានជាទូទៅ*, របាយការណ៍របស់លោក Hammarberg, ត្រង់កថាខណ្ឌ ៦១-៨០ ដែលបានពិពណ៌នាអំពីកត្តា*ជាក់ស្តែង* និងតាម*ផ្លូវច្បាប់* លើបញ្ហានិទ្ទណ្ឌភាព ឬអសមត្ថភាពក្នុងការផ្តន្ទាទោសចំពោះអ្នករំលោភបំពានសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា ។

52 សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២០ *យោងទៅលើ* សេចក្តីសម្រេចរបស់មហាសន្និបាតលេខ ៥២/១៣៥ "ស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅប្រទេសកម្ពុជា," ឯកសារអង្គការសហប្រជាជាតិលេខ A/RES/52/135, ថ្ងៃទី ២៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩៩៨ ("សេចក្តីសម្រេចរបស់មហាសន្និបាតលេខ ៥២/១៣៥") (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខទី ១៤**) ។

53 *សូមមើល*, សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២០ ។

បាន i) កត់សម្គាល់ដោយកង្វល់ពីការដែលមិនមានមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមរូបណា ត្រូវបាននាំខ្លួនយកមកវិនិច្ឆ័យទោសចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មនានា ដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តទៅនៅបន្ទាប់ពីការដួលរលំនៃរបបនេះ (ពោលគឺនៅក្រោយពីវិសាលភាពពេលវេលាពាក់ព័ន្ធនឹងសារណារបស់ ស.ម.ត.ដ)[54] ii) កត់សម្គាល់ពីលទ្ធភាពនៃការតែងតាំងក្រុមអ្នកជំនាញជាមធ្យោបាយដើម្បីនាំឱ្យមាន "ការផ្សះផ្សាជាតិ ការពង្រឹងនូវលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ និងដើម្បីធ្វើការដោះស្រាយលើបញ្ហានៃការទទួលខុសត្រូវរបស់បុគ្គលម្នាក់ៗ"[55] ។ ជាក់ស្តែង ភាគីដែលចូលរួមក្នុងប្រវត្តិចរចារបស់ អ.វ.ត.ក គឺសុទ្ធតែមិនបានព្យាករទុកជាមុន ពីការដោះស្រាយបញ្ហានៃការមានយុត្តាធិការបន្ថែមលើឧក្រិដ្ឋកម្មក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម និងក៏មិនបានប្រមើលមើលទុកជាមុនដែរ ពីការមិនកាត់ទោសលើឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនោះ៖ កិច្ចពិភាក្សាទាំងនោះបានលើកឡើងត្រឹមតែថាតើមានមធ្យោបាយល្អបំផុតអ្វីខ្លះ ផ្តល់ប្រយោជន៍ដល់ការផ្សះផ្សាជាសត្យានុម័ត ការបង្រួបបង្រួមជាតិ និងយុត្តិធម៌ប៉ុណ្ណោះ ។

២០. ចុងក្រោយ ស.ម.ត.ដ បានដកស្រង់របាយការណ៍ដែលរៀបចំឡើងដោយក្រុមអ្នកជំនាញរបស់អសប[56] ជាភស្តុតាងបញ្ជាក់ថា តុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាមានយុត្តាធិការលើឧក្រិដ្ឋកម្មក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម[57] ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អាណត្តិរបស់ក្រុមអ្នកជំនាញ គឺបង្កើតឡើងដើម្បីធ្វើការកំណត់ "នូវចរិតលក្ខណៈនៃបទឧក្រិដ្ឋទាំងឡាយដែលបានប្រព្រឹត្តដោយ*មេដឹកនាំ*ខ្មែរក្រហមនៅកំឡុងឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ ១៩៧៩ ... និងស្វែងរកជម្រើសផ្នែកច្បាប់នានាដើម្បីនាំខ្លួន*ពួកគេ*មកវិនិច្ឆ័យទោសនៅចំពោះមុខយុត្តាធិការអន្តរជាតិ ឬយុត្តាធិការថ្នាក់ជាតិ"[58] ។ ដោយមិនគិតទៅដល់

---

54 សេចក្តីសម្រេចរបស់មហាសន្និបាតលេខ ៥២/១៣៥ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១៥ ។

55 សេចក្តីសម្រេចរបស់មហាសន្និបាតលេខ ៥២/១៣៥ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១៦ ។

56 របាយការណ៍របស់ក្រុមជំនាញសម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជា ដែលបានបង្កើតឡើងផ្អែកតាមសេចក្តីសម្រេចរបស់មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិលេខ៥២/១៣៥, ឯកសារ អសប លេខ A/53/850-S/1999/231 ចុះនៅថ្ងៃទី ១៦ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៩៩ ("របាយការណ៍របស់ក្រុមជំនាញ") (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ១៥**) ។

57 សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២១-២២ ។

58 *សំណុំរឿង មាស មុត, រឿងក្តីលេខ ០០៣/០៧-០៩-២០០៩-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស*, លិខិតដូចគ្នា ចុះថ្ងៃទី ១៦ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៩៩ ពីអគ្គលេខាធិការ អសប ជូនប្រធានមហាសន្និបាត និងប្រធានក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខអង្គការសហប្រជាជាតិ, ឯកសារ

ថាតើការកាត់ទោសត្រូវបានធ្វើចំពោះមុខយុត្តាធិការអន្តរជាតិ ឬយុត្តាធិការថ្នាក់ជាតិនោះទេ ការផ្តោតសំខាន់ដែលមិនអាចប្រកែកបាន គឺការផ្តន្ទាទោសលើអតីតមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម (វាផ្ទុយនឹងការសំដៅលើការកាត់ទោសលើជនដែលខ្មែរក្រហមទាំងអស់) ។ វាប្រាកដណាស់ថា អ.វ.ត.ក គឺជាផ្លែផ្កាទទួលបានពីការជ្រើសតាំងនោះ ។

២១. ក្រុមអ្នកជំនាញយល់ច្បាស់ណាស់ថាការកាត់សេចក្តីនៅចំពោះមុខតុលាការកម្ពុជា មិនមែនជាជម្រើសដែលអាចយកជាការបានឡើយ[59] ។ ក្រុមនេះក៏បានសន្និដ្ឋានដូច្នេះថា ការកាត់សេចក្តីលើជនដែលខ្មែរក្រហមភាគច្រើន គឺមិនអាចរ៉ាប់រងទៅរួចទាំងផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងភស្តុភារ ដែលវាអាចជាការរាំងស្ទះដល់ការផ្សះផ្សាជាតិ ហើយថាការទទួលខុសត្រូវរបស់ជនដែលថ្នាក់ទាប គឺជាបញ្ហាច្បាប់ដ៏ស្មុគស្មាញមួយ[60] ។ សរុបសេចក្តីមក របាយការណ៍ក្រុមអ្នកជំនាញគាំទ្រយ៉ាងពេញទំហឹងចំពោះសំណើដែលស្នើថា អ.វ.ត.ក ជាតុលាការមួយបង្កើតឡើងដើម្បីវិនិច្ឆ័យទោសមេដឹកនាំធំៗមួយចំនួន និងតុល្យភាពគោលបំណងសំខាន់ៗនៃយុត្តិធម៌អន្តរកាល ។

iii. មិនមានការចែងឡើយ អំពីយន្តការផ្ទេររឿងក្តី

២២. ស.ម.ត.ដ បានអះអាងថា នៅអំឡុងពេលនៃការចរចា (ចាប់ពីមានសំណើសុំជំនួយរបស់ប្រទេសកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ១៩៩៧ មក) "តុលាការកម្ពុជាពុំមានសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីបំពេញដំណើរការជំនុំជម្រះ"[61] ទេ ។ តាមការលើកឡើងរបស់ ស.ម.ត.ដ វាជាភស្តុតាងបង្ហាញពីអវត្តមាននូវយន្តការផ្ទេររឿងក្តី (ស្រដៀងគ្នាទៅនឹងតុលាការ ICTR និងតុលាការ ICTY) នៅក្នុងកិច្ច

អសប លេខ A/53/850 ចុះថ្ងៃទី ១៦ ខែ មីនា ឆ្នាំ ១៩៩៩, ឯកសារ [អ.វ.ត.ក] **D181/2.15** ត្រង់ទំព័រ ១ (សង្កត់ន័យបន្ថែមត្រង់អក្សរទ្រេត) ។

[59] របាយការណ៍របស់ក្រុមជំនាញ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១៣២ ["ក្រុមជំនាញយល់ឃើញថា ការជំនុំជម្រះថ្នាក់ជាតិដែលរៀបចំក្រោមច្បាប់កម្ពុជាមិនអាចធ្វើទៅបានទេ ហើយក៏មិនគួរទទួលបាននូវការគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុពីអង្គការសហប្រជាជាតិដែរ។"] ។

[60] របាយការណ៍របស់ក្រុមជំនាញ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១០៦ ។

[61] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៤ ។

ព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក[62] ។ ស.ម.ត.ដ ជំទាស់ថា "វាជាការរៀបចំឡើងរបស់ប្រទេសកម្ពុជាក៏ដូចជាអង្គការសហប្រជាជាតិដែរ ដើម្បីដកស្រង់បទពិសោធពីតុលាការផ្សេងទៀត"[63] ហេតុដូច្នេះហើយទើបមានការតាក់តែងឡើងនូវបទប្បញ្ញត្តិជាបន្តបន្ទាប់សម្រាប់ធ្វើការកាត់ទោស ។ យោងតាម ស.ម.ត.ដ កិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក (ដែលដាក់កម្រិតលើយុត្តាធិការបុគ្គលនោះ) "ត្រូវបានព្រាងឡើងនៅចំពេលដែលអនុសាសន៍នេះត្រូវគេយល់ថា តុលាការ *មិនអចិន្ត្រៃយ៍*ដែលមានស្រាប់កំពុងតែជួបការលំបាកជាមួយនឹងសំណុំរឿងរបស់ខ្លួន"[64] ហើយភាពចន្លោះប្រហោងណាមួយក្នុងបទប្បញ្ញត្តិដែលបានធ្វើឡើងនាពេលនោះ គឺមិនមែនជាបំណងជាក់លាក់ដើម្បី "ផ្តល់និទ្ទណ្ឌភាពទៅឱ្យចារីសម័យខ្មែរក្រហមទាំងអស់ផ្សេងទៀត"[65] ឡើយ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ការអះអាងទាំងនេះ មិនមែនជាសម្អតិកម្មទេ ។ ប្រសិនបើនេះជាចេតនារបស់ភាគីនៅពេលនោះមែន នោះនឹងមិនមានអ្វីត្រូវរារាំងពួកគេ មិនឱ្យរួមបញ្ចូលនូវការកំណត់យន្តការបំពេញបន្ថែមទៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀង ឬបើមិនដូច្នោះទេ ធ្វើការគូសបញ្ជាក់នូវសេចក្តីសង្ឃឹម ឬការរំពឹងទុកនៃដំណើរការដូច្នេះដែរ ។ ការមិនបានបង្ហាញឱ្យដឹងនូវបញ្ហាទាំងនេះ នាំឱ្យគេអាចទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានដ៏សមហេតុផលពីអវត្តមាននៃយន្តការបំពេញបន្ថែមនោះគឺថា ភាគីនៃកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ អ.វ.ត.ក បានព្រាងសេចក្តីដោយចេតនា "នូវទម្រង់ឯកភាពនៃច្បាប់ស្តីពី អ.វ.ត.ក ... ដោយបានដឹងថានឹងមិនមានយុត្តាធិការបំពេញបន្ថែមដោយតុលាការកម្ពុជា"[66] ។

iv. សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ ស.ច.ស ស្របជាមួយនឹងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ និងការអនុវត្តជាបន្តបន្ទាប់នាពេលក្រោយៗមកទៀត

២៣. ផ្ទុយពីការអះអាងរបស់ ស.ម.ត.ដ[67] ការបកស្រាយយ៉ាងសមហេតុផលរបស់ ស.ច.ស ពីប្រវត្តិ

---

[62] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៤-២៥ ។

[63] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៥ ។

[64] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៥ ។

[65] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៥ ។

[66] ដីកាដំណោះស្រាយ (សំអាងហេតុ) ចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៧, ឯកសារ **D308/3** នៅកថាខណ្ឌ ១៣ ។

[67] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៦-២៨ ។

នៃការចរចារបស់ អ.វ.ត.ក ព្រមទាំងការសន្និដ្ឋានអំពីការដែលថាតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាខ្វះយុត្តាធិការ ត្រូវបានបញ្ជាក់បន្ថែមដោយសេចក្តីថ្លែងការណ៍ និងប្រតិបត្តិការនានារបស់ប្រទេសកម្ពុជានាអំឡុងពេលថ្មីៗនេះ ។ លោកសាស្ត្រាចារ្យ David Scheffer បានថ្លែងយ៉ាងច្បាស់នៅក្នុងអំឡុងនៃកិច្ចចរចាដូច្នេះថា៖

> វាអាស្រ័យទៅលើប្រទេសកម្ពុជា ក្នុងការកំណត់អំពីជោគវាសនារបស់ជនដែលខ្មែរក្រហមថ្នាក់ក្រោម ។ ភារកិច្ចរបស់ អ.វ.ត.ក គឺកាត់ទោសមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ និងបុគ្គលដែលទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត ។ ចំណែកជនទាំងឡាយផ្សេងទៀត នឹងត្រូវពឹងផ្អែកទៅលើព្រេងវាសនានៃដំណើរវិវឌ្ឍទៅនៃច្បាប់កម្ពុជា និងសមត្ថភាពប្រព័ន្ធតុលាការជាតិរបស់ខ្លួន[68] ។

២៤. ដំណើរប្រព្រឹត្តទៅបន្តពីនេះ ហាក់ដូចជាការពិចារណាដ៏សំខាន់ក្នុងការកំណត់នូវទស្សនវិស័យ និងចេតនាទូទៅរបស់ប្រទេសកម្ពុជាទាក់ទងនឹងរបៀបដែលច្បាប់កម្ពុជាវិវឌ្ឍទៅមុខ និងសមត្ថភាពរបស់ប្រព័ន្ធតុលាការជាតិ ។

<u>សេចក្តីថ្លែងការណ៍ចំៗ បង្ហាញឱ្យឃើញថា ការកាត់សេចក្តីថ្នាក់ជាតិមិនត្រូវបានព្យាករទេ</u>

២៥. ស.ម.ត.ដ បានអះអាងថា រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍មួយចំនួន បង្ហាញឱ្យឃើញពី "ការប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងនិទណ្ឌភាព ដែលជារឿងសំខាន់សម្រាប់ដោះស្រាយមរតករបស់ខ្មែរក្រហម"[69] ធ្វើជាភស្តុតាងដើម្បីចោទប្រកាន់ ស.ច.ស ថាបានធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានខុស ត្រង់ចំណុចដែលពួកគាត់បានរកឃើញថា តុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាខ្វះយុត្តាធិការដើម្បីកាត់សេចក្តី

---

[68] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៣ *យោងទៅ* សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់សាស្ត្រាចារ្យ David Scheffer ធ្វើថ្ងៃទី ០៦ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១៧ (ភ្ជាប់ក្នុងសារណា ក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ A នៅក្នុងសារណារ, ឯកសារលេខ **D308/3/1/9.2**), ត្រង់កថាខណ្ឌ ៨ ។

[69] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៦ *យោងទៅ* សេចក្តីថ្លែងការណ៍រួម ធ្វើឡើងរវាងឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីឯកឧត្តម សុខ អាន ជាមួយនឹងលោកស្រី Patricia O'Brien អគ្គលេខាធិការរងនៃ អសប ទទួលបន្ទុកផ្នែកច្បាប់, ទីប្រឹក្សាច្បាប់នៃគម្រោងអង្គការសហប្រជាជាតិជំនួយដល់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម ("UNAKRT") ធ្វើនៅថ្ងៃទី ១៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១០ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ១៦**) ។

លើឧក្រិដ្ឋកម្មនៅសម័យខ្មែរក្រហម[70] ។ ទោះយ៉ាងណា សេចក្តីថ្លែងការណ៍តែមួយគត់ដែលត្រូវបានដកស្រង់ មិនទាំងជាប់ពាក់ព័ន្ធអ្វីទៅនឹងចំណោទបញ្ហាយុត្តាធិការនៃតុលាការជាតិធម្មតាឡើយ ហើយសេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះ គ្រាន់តែសង្កត់ធ្ងន់ពីសារៈសំខាន់នៃកិច្ចសហប្រតិបត្តិការគ្នាទៅវិញទៅមក ទាក់ទងនឹងការកាត់ទោសអតីតខ្មែរក្រហមនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក តែប៉ុណ្ណោះ[71] ។

២៦. លើសពីនេះ ទោះបីជាផ្តល់នូវដានតូចមួយនៃភស្តុតាងដើម្បីគាំទ្រលើការអះអាងរបស់ ស.ម.ត.ដ ក៏ដោយ ក៏សេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះ ត្រូវតែស្ថិតនៅក្នុងបរិបទនៃសេចក្តីថ្លែងការណ៍ក្នុងចំនួនដ៏ច្រើនផ្សេងទៀត ដែលមានទំនោរទៅរកទិដ្ឋភាពផ្ទុយគ្នាស្រឡះពីជំហររបស់ ស.ម.ត.ដ ។ ដោយលើកឡើងពីការបង្រួបបង្រួមជាតិ និងស្ថិរភាពនយោបាយ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ម្តងហើយម្តងទៀតពីការមិនយល់ស្របរបស់ខ្លួនចំពោះការកាត់ទោសទាំងឡាយណា ក្រៅតែពីការកាត់ទោសមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ និងអ្នកទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត (ដូចមានចែងនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក)[72] ដោយសំអាងថា ការកាត់ទោសបន្ថែមនៅកម្រិតថ្នាក់ជាតិ ជាការប្រឆាំងជាមួយនឹង

---

[70] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៦ *យោងទៅ* សេចក្តីថ្លែងការណ៍រួម ធ្វើឡើងរវាងឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី ឯកឧត្តម សុខ អាន ជាមួយនឹងលោកស្រី Patricia O'Brien អគ្គលេខាធិការរងនៃ អសប ទទួលបន្ទុកផ្នែកច្បាប់, ទីប្រឹក្សាច្បាប់នៃ UNAKRT ធ្វើនៅថ្ងៃទី ១៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១០ ។

[71] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៦ *យោងទៅ* សេចក្តីថ្លែងការណ៍រួម ធ្វើឡើងរវាងឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី ឯកឧត្តម សុខ អាន ជាមួយនឹងលោកស្រី Patricia O'Brien អគ្គលេខាធិការរងនៃ អសប ទទួលបន្ទុកផ្នែកច្បាប់, ទីប្រឹក្សាច្បាប់នៃ UNAKRT ធ្វើនៅថ្ងៃទី ១៩ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១០ ដោយលើកឡើងថា ["ទាំងរដ្ឋាភិបាល និងអង្គការសហប្រជាជាតិមានការប្តេជ្ញាក្នុងការបញ្ចប់និទ្ទណ្ឌភាព ចំពោះអំពើឃោរឃៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម និងគាំទ្រ ព្រមទាំងគោរពទាំងស្រុងទៅ អ.វ.ត.ក និងដំណើរការនីតិវិធីតុលាការឯករាជ្យ"]។

[72] *សូមមើល*, រាយការណ៍ដោយលោក ជាង សុខា និង James O'Toole, ចំណងជើង៖ 'ហ៊ុន សែន ប្រាប់ទៅ BAN Ki-Moon ៖ ករណី០០២ ជាការជំនុំជម្រះចុងក្រោយនៅ អ.វ.ត.ក,' *អត្ថបទកាសែតកាសែតភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍*, ចុះផ្សាយថ្ងៃទី ២៧ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១០, [http://www.phnompenhpost.com/national/hun-sen-ban-ki-moon-case-002-last-trial-eccc] (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ១៧**) ។ រាយការណ៍ដោយលោក ហេង រស្មី, ចំណងជើង៖ 'ប្រធានគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាអំពាវនាវពីការជំនុំជម្រះជាបន្ទាប់នៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហម គឺគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ដំណើរការយុត្តិធម៌,' *វិទ្យុសំឡេងសហរដ្ឋអាមេរិក ព័ត៌មានពីប្រទេសកម្ពុជា*, ចុះផ្សាយថ្ងៃទី ២០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១១, [https://www.voacambodia.com/a/cpp-chief-calls-next-tribunal-trial-enough-for-justice-125891733/1354698.html] (**ឯកសារសំអាងលេខ ១៨**) ។ រាយការណ៍ដោយលោក សុខ ខេមរា និងលោក ពិន

គោលបំណងសំខាន់ៗនៃយុត្តិធម៌អន្តរកាល ។

២៧. យោងតាមការលើកឡើងរបស់អ្នកស្រី Dinah PoKempner អគ្គប្រឹក្សាធិការនៃអង្គការឃ្លាំមើលសិទ្ធិមនុស្ស ម្ចាស់ជំនួយរបស់ អ.វ.ត.ក និងរដ្ឋបរទេសជាច្រើនផ្សេងទៀត ហាក់ដូចជាទទួលស្គាល់ ឬសូម្បីចែករម្លែកនូវទស្សនៈខាងក្រោមនេះ៖

> ទាំងរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងរដ្ឋបរទេសនានា *មានបំណងចង់រក្សាចំនួនជនចុងចោទឱ្យនៅត្រឹមកម្រិតទាប ដើម្បីកាត់បន្ថយការចំណាយ ក៏ដូចជាកាត់បន្ថយនូវភាពតានតឹងផ្នែកនយោបាយ* ។ យើងឃើញមានភាពយ៉ាប់យ៉ឺនខាងនយោបាយ ក្នុងការដាក់ឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវលើផ្នែកសំខាន់ណាមួយនៃអតីតខ្មែរក្រហមនាពេលបច្ចុប្បន្ន ចំពោះអំពើឃោរឃៅដែលបានកើតមានឡើងកន្លងមក ឬភាពរកាំចិត្តចំពោះការរំពឹងទុកមិនច្បាស់លាស់អំពីថាតើនឹងមានជនសង្ស័យរូបណាខ្លះ ឋានៈអ្វី[ជាគោលដៅសម្រាប់យកមកវិនិច្ឆ័យទោស] ដែលកាលណាចំនួនជនចុងចោទទាំងនេះទំនងជាអាចឈានដល់មានកម្រិតច្រើនពេក វានឹងគំរាមកំហែងដល់សមាជិកមួយចំនួន ឬដល់អ្នកគាំទ្រគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ឬបង្កនូវហានិភ័យដល់អតីតខ្មែរក្រហមដែលបានចូលខ្លួនមករួមរស់ជាមួយនឹងរបបគ្រប់គ្រងនេះ ។ *ចំណុចសំខាន់នោះគឺថា ជម្រើសក្នុងការកាត់ទោសដោយ[អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ] ទំនងជាគ្មានឡើយអំពើនិទណ្ឌភាព វាមិនដូចគ្នានឹងការកាត់ទោសនៅក្នុង*

សុវណ្ណ, ចំណងជើង៖ ‘ការបដិសេធការចោទប្រកាន់ពីបទឧក្រិដ្ឋសាហាវយង់ឃ្នងរបស់ខ្មែរក្រហមអំពាវនាវជំរុញឱ្យបិទបញ្ចប់ការចោទប្រកាន់,’ *វិទ្យុសំឡេងសហរដ្ឋអាមេរិក ព័ត៌មានពីប្រទេសកម្ពុជា*, ចុះផ្សាយថ្ងៃទី ០២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៧ [https://www.voacambodia.com/a/dismissal-of-khmer-rouge-atrocity-charges-sparks-calls-for-end-of-prosecutions/3833154.html] **(ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ១៩)** ។ *សូមមើលផងដែរ, អត្ថបទរបស់* Rupert Skilbeck, ចំណងជើង៖ “ការការពារខ្មែរក្រហម,” *ការពិនិត្យមើលឡើងវិញនៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ*, លេខ ៨, ឆ្នាំ ២០០៨ ត្រង់ទំព័រ ៤២៣-៤៤៥ និង ៤៣៤ [“មានជនដែលរាប់ពាន់ នាក់ដែលម្នាក់ៗ អាចនឹងត្រូវបានយកមកផ្តន្ទាទោសក្រោមអាណត្តិដ៏ធំទូលាយមួយ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាជានិច្ចកាលបានបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ថាអាណត្តិត្រូវតែមានកម្រិតដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យមានការបង្រួបបង្រួមជាតិកើតមានឡើងដោយសន្តិភាព ស្ថិរភាពនយោបាយ ហើយអង្គភាពជាតិត្រូវបានចាត់ទុកថាជាគោលដៅសំខាន់ដ៏សំខាន់មួយនៃដំណើរការជំនុំជម្រះ”] **(ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ២០)** ។

កម្រិតថ្នាក់ជាតិទេ[73] ។

<u>ការអនុវត្តបច្ចុប្បន្នបង្ហាញថាការកាត់ទោសថ្នាក់ជាតិ គឺមិនត្រូវបានព្យាករឡើយ</u>

២៨. ការអនុវត្តជាបន្តបន្ទាប់របស់កម្ពុជានៅក្នុងតុលាការសាមញ្ញរបស់ខ្លួន គឺជាភស្តុតាងបន្ថែមទៀតចំពោះរបកគំហើញទូទៅនេះ ។ ដូចបានកត់សម្គាល់ដោយ ស.ច.ស រួចមកហើយថា គ្មានជនដែលខ្មែរក្រហមណាម្នាក់ត្រូវបានធ្វើការផ្តន្ទាទោសនៅចំពោះមុខតុលាការជាតិនោះទេ[74] ។

<u>កង្វះក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ដើម្បីធ្វើការកាត់ទោសនៅកម្រិតថ្នាក់ជាតិ</u>

២៩. ដូចបានកត់សម្គាល់ខាងលើ ស.ម.ត.ដ អះអាងថា "មិនថា និងតាមអ្វីដែលមូលដ្ឋានច្បាប់ជាតិសំអាង[នោះទេ] តុលាការកម្ពុជាសាមញ្ញអាចកំណត់ថា ពួកគេអាចដោះស្រាយឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះបានឬអត់ គឺជាបញ្ហាមួយសម្រាប់ឱ្យតុលាការទាំងនេះ ដោះស្រាយដោយខ្លួនឯង"[75] គឺជាការអះអាងទទួលយកបាន ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ តាមរយៈការពិនិត្យឡើងវិញនូវភាពអសកម្មនៃនីតិប្បញ្ញត្តិ និងដំណើរការចោទប្រកាន់របស់រដ្ឋាភិបាលទាក់ទងនឹងការកាត់ទោសបន្ថែម បង្ហាញបានថា កម្ពុជាបានកំណត់លើបញ្ហានេះរួចហើយ និងបានសន្មតថាការកាត់ទោសបន្ថែមទៀតនៃឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះ នឹងមិនមានប្រសិទ្ធភាពទេ ហើយអាចនាំឱ្យមានការបំពាននូវសិទ្ធិជាមូលដ្ឋាននៃការជំនុំជម្រះក្តីប្រកបដោយយុត្តិធម៌ ។

៣០. មាត្រា ៦១០ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាចែងថា "អាជ្ញាយុកាលនៃបណ្តឹងអាជ្ញា និងអាជ្ញាយុកាលនៃទោសចំពោះបទល្មើសដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តនៅមុនក្រមនេះចូលជាធរមាន ត្រូវអនុវត្ត

---

[73] អត្ថបទនិពន្ធដោយអ្នកស្រី Dinah PoKempner, អគ្គប្រឹក្សាធិការឱ្យអង្គការឃ្លាំមើលសិទ្ធិមនុស្ស ក្រោមចំណងជើងថា៖ 'សាលាក្តីខ្មែរក្រហម: ការរិះគន់ និងកង្វល់នានា,' នៅក្នុងព្រឹត្តប័ត្ររបស់ *Justice Initiatives*, របាយការណ៍របស់អង្គការ Open Society Justice Initiative, និទាឃរដូវ ឆ្នាំ២០០៦ ត្រង់ទំព័រលេខ ៣៩ (សង្កត់ន័យបន្ថែមត្រង់អក្សរទ្រេត) (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ២១**) ។

[74] ដីកាដំណោះស្រាយ (សំអាងហេតុ) ចុះនៅថ្ងៃទី ១០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៧, ឯកសារ **D308/3** ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៤ ។

[75] សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៣១ ។

តាមបទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់ចាស់”[76] ។ ច្បាប់ចាស់ដែលអាចអនុវត្តបានក្នុងអំឡុងសម័យខ្មែរក្រហម គឺជាក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ១៩៥៦ ដែលមានរយៈពេលកំណត់ត្រឹមដប់(១០)ឆ្នាំសម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋ[77] ។ ក្រោយការផុតកំណត់អាជ្ញាយុកាលពាក់ព័ន្ធលើបទល្មើសជាក់លាក់ណាមួយហើយនោះ “បណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវផុតរលត់ ហើយការចោទប្រកាន់ខាងបទព្រហ្មទណ្ឌមិនអាចចាប់ផ្តើមបានទៀតទេ [និង] ត្រូវតែបញ្ឈប់”[78] ។ នៅក្នុងសំណុំរឿង០០១ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានចាត់ទុកថា ការស៊ើបអង្កេត និងការចោទប្រកាន់លើបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌត្រូវបានផ្អាកនៅចន្លោះឆ្នាំ១៩៧៥ និង១៩៧៩ ដូច្នេះវារារាំងនូវចិរវេលាកំណត់រយៈពេល១០ឆ្នាំ នៃអាជ្ញាយុកាលចំពោះបទឧក្រិដ្ឋពីការចាប់ផ្តើមរវាងកាលបរិច្ឆេទក្នុងពេលនោះ[79] ។ ថ្វីបើចៅក្រមអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានគោលជំហរខុសគ្នាចំពោះករណីដែលថាតើការផ្អាកនេះនៅតែបន្តរហូតដល់ឆ្នាំ១៩៧៩ ឬយ៉ាងណា[80] កាលបរិច្ឆេទចុងក្រោយបំផុតដែលអាជ្ញាយុកាលត្រូវបានគេចាត់ទុកថាបានចាប់ផ្តើមនៅថ្ងៃទី ២៤ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ

---

76 ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៧ មាត្រា ៦១០ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ២២**) ។

77 ក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៥៦ មាត្រា ១០៩ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ២៣**) ។ *សូមមើល, រឿងក្តីរបស់ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ “ឌុច” សំណុំរឿងលេខ ០០១/១៨-០៧-២០០៧/អ.វ.ត.ក/អជសដ*, សេចក្តីសម្រេចស្តីពី អញ្ញត្រកម្មទាក់ទងនឹងចិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលចំពោះបទល្មើសជាតិដែលលើកឡើងដោយមេធាវីការពារក្តី ចុះថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១០, ឯកសារ **E187**, ត្រង់ជើងទំព័រលេខ ១៣ ។

78 ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០០៧ មាត្រា ៧ ។

79 *រឿងក្តីរបស់ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ “ឌុច” សំណុំរឿងលេខ ០០១/១៨-០៧-២០០៧/អ.វ.ត.ក/អជសដ*, សេចក្តីសម្រេចស្តីពី អញ្ញត្រកម្មទាក់ទងនឹងចិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលចំពោះបទល្មើសជាតិដែលលើកឡើងដោយមេធាវីការពារក្តី ចុះថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១០, ឯកសារ **E187**, ត្រង់កថាខណ្ឌ ១៤ ។

80 *រឿងក្តីរបស់ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ “ឌុច” សំណុំរឿងលេខ ០០១/១៨-០៧-២០០៧/អ.វ.ត.ក/អជសដ*, សេចក្តីសម្រេចស្តីពី អញ្ញត្រកម្មទាក់ទងនឹងចិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលចំពោះបទល្មើសជាតិដែលលើកឡើងដោយមេធាវីការពារក្តី ចុះថ្ងៃទី ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១០, ឯកសារ **E187**, ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៥ [ចៅក្រមជាតិសន្និដ្ឋានថា៖ “ចិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបទល្មើសជាតិដែលស្ថិតនៅក្នុងយុត្តាធិការរបស់ អ.វ.ត.ក ចាប់ផ្តើមរាប់ពីថ្ងៃទី ២៤ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៩៣”] ។ ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៧ [ចៅក្រមអន្តរជាតិសន្និដ្ឋានដូច្នេះវិញថា ពួកគាត់ “មិនអាចសន្និដ្ឋានបានថា ចិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលដែលអាចអនុវត្ត ត្រូវបានព្យួរនៅចន្លោះឆ្នាំ ១៩៧៩ ដល់ឆ្នាំ១៩៩៣”] ។

១៩៩៣[81] ។ ដូចនេះ អាជ្ញាយុកាលលើឧក្រិដ្ឋកម្មថ្នាក់ជាតិបច្ចុប្បន្ននេះ បានកន្លងផុតហើយ។

៣១. ក្រៅពីបរិបទនៃ អ.វ.ត.ក ចិរវេលាកំណត់មិនត្រូវបានពន្យារឡើយ: មាត្រាទី៣ (ថ្មី)នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក គឺមិនអាចយកទៅអនុវត្តបាននៅចំពោះមុខតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាទេ ។ ការពន្យារអាជ្ញាយុកាលដែលមានចែងនៅក្នុងបទប្បញ្ញត្តិនេះ គឺតម្រូវឱ្យអនុវត្តទាំងស្រុងតែនៅក្នុងដែន "សមត្ថកិច្ចនៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ" ប៉ុណ្ណោះ[82] និងមិនអនុញ្ញាតឱ្យមានយុត្តាធិការបន្ថែមទៀតក្នុងតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជាឡើយ ។ ហេតុដូច្នេះហើយ ដំណើរការនីតិវិធីនៅពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ពុំអាចអនុវត្តបានទេនៅតុលាការសាមញ្ញរបស់កម្ពុជា ចំពោះបទល្មើសដែលបានចោទប្រកាន់ក្រោមក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ១៩៥៦ សម្រាប់ការប្រព្រឹត្តនៅរវាងឆ្នាំ១៩៧៥ និង ១៩៧៩ ។ កង្វះនៃសកម្មភាពនីតិប្បញ្ញត្តិ ឬនីតិប្រតិបត្តិរបស់កម្ពុជាចំពោះបញ្ហាទាំងនេះ ឆ្លុះបញ្ចាំងនូវទស្សនៈរបស់ចៅក្រមអន្តរជាតិពីររូបនៃអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលបានចាត់ទុកថា ("តាមសញ្ញាណនៃភាពអាចប្រមើលមើលដឹងថាជាបទឧក្រិដ្ឋ គោលការណ៍សុវត្ថិភាពគតិយុត្តិ និងគោលការណ៍ជំនុំជម្រះក្តីដោយយុត្តិធម៌" គាំទ្រលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានដែលថា ការកែប្រែច្បាប់ឡើងវិញក្រោយព្រឹត្តិការណ៍ល្មើសបានកើតឡើងរួចហើយ ដើម្បីស្វះស្វែងឱ្យមានការកាត់ទោសព្រហ្មទណ្ឌ គឺមិនអាចអនុញ្ញាតឱ្យអនុវត្តបានទេ)[83] ព្រមទាំងគាំទ្រផងដែរលើករណីយុត្តិសាស្ត្រនៃតុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុប

---

[81] *រឿងក្តីរបស់ កាំង ហ្កេកអ៊ាវ ហៅ "ឌុច" សំណុំរឿងលេខ ០០១/១៨-០៧-២០០៧/អ.វ.ត.ក/អជសដ,* សេចក្តីសម្រេចស្តីពីអញ្ញត្រកម្មទាក់ទងនឹងចិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលចំពោះបទល្មើសជាតិដែលលើកឡើងដោយមេធាវីការពារក្តី ចុះថ្ងៃទី ២៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ ២០១០, ឯកសារ **E187**, ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៥ ។

[82] ច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ សម្រាប់ការកាត់សេចក្តីនៅក្រោមច្បាប់កម្ពុជានូវឧក្រិដ្ឋកម្មដែលប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងរយៈកាលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ថ្ងៃទី២៧ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៤ ត្រង់មាត្រា ៣ ថ្មី ។

[83] *រឿងក្តីរបស់ កាំង ហ្កេកអ៊ាវ ហៅ "ឌុច", សំណុំរឿងលេខ ០០១/១៨-០៧-២០០៧/អ.វ.ត.ក/អជសដ,* សេចក្តីសម្រេចស្តីពីអញ្ញត្រកម្មទាក់ទងនឹងចិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលចំពោះបទល្មើសជាតិដែលលើកឡើងដោយមេធាវីការពារក្តី ចុះថ្ងៃទី ២៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ ២០១០, ឯកសារ **E187**, ត្រង់កថាខណ្ឌ ៥០ ។ *សូមមើលផងដែរ, រឿងក្តីរបស់ កាំង ហ្កេកអ៊ាវ ហៅ "ឌុច" សំណុំរឿងលេខ ០០១/១៨-០៧-២០០៧/អ.វ.ត.ក/អជតក,* សាលដីកានៃសំណុំរឿង០០១, ឯកសារ **F28** ត្រង់កថាខណ្ឌ ៩៦ [ដោយកត់សម្គាល់ពីសញ្ញាណនូវទម្រង់នៃភាពអាចយល់ដឹងជាមុនបាន គឺជាផ្នែកមួយនៃគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពនៃច្បាប់] ។ *រឿងក្តីរបស់ នួន ជា និងអ្នកផ្សេងទៀត, សំណុំរឿងលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧/អ.វ.ត.ក/អ.ជ.ត.ក, សាលដីកាអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល* ចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៦, ឯកសារ **F36**, ត្រង់កថាខណ្ឌ ៧៦០

(ECtHR) (ការព្យាយាមទាំងឡាយណា ធ្វើឡើងដើម្បីឱ្យមានការចោទប្រកាន់ឡើងវិញ បន្ទាប់ពីអាជ្ញាយុកាលបទល្មើសបានផុតរលត់ទៅហើយនោះ គឺជាទង្វើផ្ទុយទៅនឹងគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព)[84] ។

៣២. ទោះបីជាយ៉ាងណា សូម្បីតែសន្មតថា ស្រេចតែលើប្រទេសកម្ពុជាខ្លួនឯងក្នុងការពង្រីកការរីតត្បិតយុត្តាធិការពេលវេលាក្តី ក៏ការពិតដែលនៅតែមានគឺថា រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានជ្រើសយកចិរវេលាកំណត់រយៈពេល១០ឆ្នាំសម្រាប់ការអនុវត្តនៅតុលាការសាមញ្ញរបស់ខ្លួនដែរ ។ និយាយម្យ៉ាងទៀត ទង្វើនិងការប្រព្រឹត្តរបស់ប្រទេសកម្ពុជា បញ្ជាក់នូវការគាំទ្របន្ថែមទៀតចំពោះទស្សនៈកំណត់ដោយ ស.ច.ស ចំពោះចេតនាដាក់កម្រិតយុត្តាធិការលើតុលាការសាមញ្ញរបស់ខ្លួន ។

ឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ

៣៣. ស.ម.ត.ដ តវ៉ាថា "តុលាការកម្ពុជាអាចសម្រេចថា រដ្ឋធម្មនុញ្ញឆ្នាំ១៩៩៣ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាអនុញ្ញាតឱ្យ ឬក៏សឹងតែតម្រូវឱ្យមានការប្រើប្រាស់ដោយផ្ទាល់នូវបទល្មើសដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់ក្រោមច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌទំនៀមទំលាប់អន្តរជាតិ សម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម"[85] ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី លទ្ធភាពនេះនៅតែជាទ្រឹស្តីទាំងស្រុង ។ មានឧបសគ្គជាច្រើនអាចប្រឈមទល់នឹងការជ្រើសយកជំហានដូច្នេះ ។

៣៤. មាត្រា៣ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩ ចែងអំពីគោលការណ៍ *គ្មានបទល្មើស បើគ្មានច្បាប់ចែង (nullum crimen sine lege)* និងគោលការណ៍*គ្មានការដាក់ទណ្ឌកម្ម បើគ្មានចែងក្នុងបទប្បញ្ញត្តិ*

[ដោយកត់សម្គាល់ពីសញ្ញាណនូវទម្រង់នៃភាពអាចយល់ដឹងជាមុនបាន គឺជាផ្នែកមួយនៃគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពនៃច្បាប់] ។ *រឿងក្តីរបស់ នួន ជា និងអ្នកផ្សេងទៀត, សំណុំរឿងលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧/អ.វ.ត.ក/អ.ជ.ស.ដ, សេចក្តីសម្រេចលើសំណើសុំដោះលែងបន្ទាន់របស់ នួន ជា, ខៀវ សំផន និង អៀង ធីរិទ្ធ* ចុះថ្ងៃទី ១៦ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១១, ឯកសារ **E50**, ត្រង់កថាខណ្ឌ ២៩ [ដោយកត់សម្គាល់ថា គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពនៃច្បាប់ គឺជា "មូលដ្ឋានគ្រឹះក្នុងការធានានូវការជំនុំជម្រះក្តីប្រកបដោយយុត្តិធម៌"] ។

84 រឿងក្តី *Kononov ទល់នឹង Latvia* (លេខៈ 36376/04), សាលក្រមតុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុប (ECtHR), ចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៨ ត្រង់កថាខណ្ឌ ១៤៤-១៤៦ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ២៤**) ។

85 សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ត្រង់កថាខណ្ឌ ៣១ ។

ច្បាប់ *(nulla poena sine lege)*[86] ។ នៅក្នុងបរិបទនៃការអនុវត្តក្នុងប្រទេសចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពតម្រូវឱ្យមាន "ការអនុម័តច្បាប់នានាស្តីពីការដាក់ទណ្ឌកម្មមុនពេលយកទៅអនុវត្ត"[87] ។ ស្របតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិនានា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃ អ.វ.ត.ក បានកត់សម្គាល់ថា សុពលភាពនៃយុត្តាធិការរបស់តុលាការលើឧក្រិដ្ឋកម្មណាមួយ គឺវាអាស្រ័យលើវត្តមាននៃបទល្មើសនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ដែលគ្រប់គ្រងលើតុលាការនោះ[88] ។ អ.ប.ជ ក៏បានថ្លែងបញ្ជាក់ផងដែរថា ការអនុលោមទៅតាមគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព គឺតម្រូវឱ្យមាន*នៅក្នុងនោះ* អត្ថិភាពនៃច្បាប់ដែលផ្តល់យុត្តាធិការលើបទល្មើសដែលជាបញ្ហាចោទ[89] ។ ប្រការនេះ វាដូចគ្នាផងដែរទៅនឹងប្បញ្ញត្តិច្បាប់ផ្សេងៗសម្រាប់យកមកធ្វើការកាត់សេចក្តី ។

៣៥. ឧទាហរណ៍ ដូចបានទទួលស្គាល់ដោយ ស.ច.ស ក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ១៩៥៦ ដែលអាចអនុវត្តបាន

---

[86] ក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០០៩ ត្រង់មាត្រា ៣ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ២៥**) ។

[87] រៀបរៀងដោយ M. Cherif Bassiouni, *សេចក្តីណែនាំស្តីពីច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ*, (បោះពុម្ពលើកទី២ ដោយ Martinus Nijhoff, ឆ្នាំ២០១៣) ត្រង់ទំព័រ៤៧៥ ["ប្រសិនបើបទល្មើសអន្តរជាតិគឺ ... អនុវត្តដោយផ្ទាល់នៅ ក្នុងនីតិវិធីច្បាប់ជាតិដោយកាលណាគ្មានអន្តរច្បាប់នៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌក្នុងប្រទេស បញ្ហាចោទនឹងកើតមានឡើងចំពោះថាតើទោសទណ្ឌអ្វីដែលត្រូវយកមកអនុវត្ត ។ អ្វីដែលធ្វើអោយមានបញ្ហាស្មុគស្មាញនោះគឺថា គោលការណ៍នៃនីត្យានុកូលភាពរួមបញ្ចូលទាំងតម្រូវការមួយចំនួន នៃការអនុម័ត លើទណ្ឌកម្មមុនពេលអនុវត្តគោលការណ៍នេះ ។ នេះគឺជាគោលការណ៍*គ្មានការដាក់ទណ្ឌកម្ម បើគ្មានចែងក្នុងបទប្បញ្ញត្តិ ច្បាប់* (nulla poena sine lege)"] ។

[88] *រឿងក្តី កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ "ឌុច" សំណុំរឿងលេខ ០០១/១៨-០៧-២០០៧/អ.វ.ត.ក/អជតក*, សាលដីកានៃសំណុំរឿង ០០១, ឯកសារ **F28** ត្រង់កថាខណ្ឌ ៩៨ *ដកស្រង់ រឿងក្តី* Prosecutor ទល់នឹង *Milan Milutinović និងអ្នកដទៃផ្សេងទៀត*, សំណុំរឿងលេខ (IT-99-37-AR72), សាលដីកាតុលាការកំពូល, សេចក្តីសម្រេចលើញត្តិ របស់លោក Dragoljub Ojdanić ដែលតវ៉ាលើបញ្ហាសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម, ចុះថ្ងៃទី ២១ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៣, កថាខណ្ឌ ២១ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ២៦**) ។ *រឿងក្តី Prosecutor ទល់នឹង Vidoje Blagojević និង Dragan Jokić*, សំណុំរឿងលេខ (IT-02-60-T), សាលក្រមសាលាដំបូង ចុះថ្ងៃទី ១៧ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០៥, នៅកថាខណ្ឌ ៦៩៥ ត្រង់ជើងទំព័រ ២១៤៥ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ២៧**) ។ *រឿងក្តី Prosecutor ទល់នឹង Milomir Stakić*, សំណុំរឿងលេខ (IT-97-24-T), សាលក្រមសាលាដំបូង ចុះថ្ងៃទី ៣១ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៣, នៅកថាខណ្ឌ ៤៣១ (**ភ្ជាប់ជាឯកសារសំអាងលេខ ២៨**) ។

[89] *រឿងក្តីរបស់ នួន ជា និងអ្នកផ្សេងទៀត, សំណុំរឿងលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧/អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស (អបជ ៧៥), សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ អៀង សារី ប្រឆាំងនឹងដីកាដំណោះស្រាយ* ចុះថ្ងៃទី ១១ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១១, ឯកសារ **D427/1/30**, ត្រង់កថាខណ្ឌ ២១២ ។

នៅក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម មិនបានសំដៅទៅលើបទប្បញ្ញត្តិណាមួយបញ្ជាក់ពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ[90] ឬក៏មានការចែងច្បាប់ពាក់ព័ន្ធណាមួយពីការផ្តន្ទាទោសចំពោះការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋបែបនេះឡើយ[91] ។ រហូតមកដល់ពេលនេះ កម្ពុជាបានជ្រើសយកជម្រើសមិនស្វះស្វែងឱ្យមានការកែប្រែច្បាប់នេះ ឬក៏ធ្វើការកាត់ទោសនៅថ្នាក់ជាតិ លើឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិដែលបានប្រព្រឹត្តទៅនៅចន្លោះឆ្នាំ១៩៧៥ និងឆ្នាំ១៩៧៩ នោះទេ ។ នៅរវាងពេលវេលាចន្លោះទាំងនេះ កម្ពុជាប្រហែលជាអាចត្រូវបានធ្វើការសម្រេចចាត់វិធានការទាំងនេះ ឬជ្រើសយកជំហានចាំបាច់ផ្សេងៗទៀត ដែលអាចជាហានិភ័យរំលោភលើធាតុផ្សំស្នូលនៃគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព[92] ។

៣៦. សរុបមក សារណារបស់ ស.ម.ត.ដ មិនត្រឹមតែបកស្រាយខុសទៅលើកម្មវត្ថុ គោលបំណង និងប្រសិទ្ធិភាពនៃការវិភាគរបស់ ស.ច.ស ពីជំហរ អ.វ.ត.ក នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជាប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែអ្វីដែលពួកគេបានផ្តល់ គឺគាំទ្រតិចតួចណាស់សម្រាប់ការតវ៉ារបស់ខ្លួន ដើម្បីឱ្យមានការទទួលយកទៅពិចារណា ដែលការនេះ ធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សំអាងហេតុនៃការយល់ឃើញរបស់ ស.ច.ស ក្នុងការសន្និដ្ឋានថាប្រទេសកម្ពុជាបានអនុវត្តសិទ្ធិអធិបតេយ្យភាពរបស់ខ្លួន ។ ដូច្នោះហើយ សំណើរបស់ ស.ម.ត.ដ សុំឱ្យធ្វើការកែប្រែនូវការរកឃើញក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ នៅតែមិនអាចទទួលយកបាន និងធ្វើឡើងដោយគ្មានមូលដ្ឋាន ។ ដូចបានអះអាងពីខាងដើមថា អ.ប.ជ មិនមែនជាវេទិកាសមស្របដើម្បីធ្វើការកែប្រែតាមដែល ស.ម.ត.ដ បានស្នើសុំនោះទេ ។

IV. សំណើ

---

[90] ដីកាដំណោះស្រាយ (សំអាងហេតុ) ចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៧, ឯកសារ **D308/3** ត្រង់កថាខណ្ឌ ២១ ។

[91] *សូមមើល*, ដីកាដំណោះស្រាយ (សំអាងហេតុ) ចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៧, ឯកសារ **D308/3** កថាខណ្ឌ ២១ ។

[92] អត្ថបទរៀបរៀងឡើងដោយ M. Cherif Bassiouni, *សេចក្តីណែនាំអំពីច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ* (បោះពុម្ពលើកទីពីរដោយ Martinus Nijhoff ឆ្នាំ ២០១៣) ត្រង់ទំព័រ ២៤៦-២៤៧ ["មិនថាប្រភពអ្វីក៏ដោយ វិធានច្បាប់ហាមឃាត់ដែលបានបង្កើតឡើងនៅក្នុង [ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ] ត្រូវតែបំពេញនូវតម្រូវការនៃគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព ។ គោលការណ៍ទាំងនេះតម្រូវថា គ្មានបទឧក្រិដ្ឋ បើគ្មានច្បាប់ចែង (*គ្មានបទល្មើស បើគ្មានច្បាប់ចែង nullum crimen sine lege*) គ្មានការផ្តន្ទាទោសដោយគ្មានច្បាប់ (*គ្មានការដាក់ទណ្ឌកម្ម បើគ្មានចែងក្នុងបទប្បញ្ញត្តិច្បាប់ nulla poena sine lege*) និងគ្មានការអនុវត្តច្បាប់ដែលកើតក្រោយបទល្មើសឡើយ *ex post facto*"] ។

ចំពោះហេតុផលដែលបានលើកឡើងខាងលើ ក្រុមការពារក្តីសូមស្នើដោយគោរពដល់ អ.ប.ជ មេត្តាសម្រេចមិនទទួលយកនូវសារណារបស់ ស.ម.ត.ដ ឬជម្រើសផ្សេងពីនេះ សូមមេត្តាសម្រេចថា ការបកស្រាយរបស់ ស.ចៃ.ស អំពីជំហររបស់ អ.វ.ត.ក នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជា គឺជាការបកស្រាយសមហេតុផល ៕

សូមមេត្តាទទួលយកសារណានេះដោយគោរព ។

ធ្វើនៅភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាថ្ងៃទី ១០ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៧

សហមេធាវីការពារក្តីអ្នកស្រី អ៊ឹម ចែម

[ហត្ថលេខា]	[ហត្ថលេខា]
ប៊ិត ស៊ាងលីម	Wayne JORDASH, QC